

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 25 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1980 • ΤΕΒΕΤ 5740

וְכִי תֵבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנִשְׁעַתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל...

«Κῆ! ὅταν εἰσέλθῃτε εἰς τὴν γῆν καὶ φυτεύσῃτε πᾶν
δένδρον ὡς τροφίμον...»

(Levit. 19:23)

Ο ΛΑΟΣ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΠΙΑ...

ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ γιά τήν 'Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου, πού δημοσιεύεται στίς σελίδες πού ακολουθοῦν, ἀποδεικνύει, γιά μιá ἀκόμη φορά, ἐκεῖνο πού κατ' ἐπανάληψιν ἔχει ἐξετάσει αὐτή ἐδῶ ἡ στήλη: τό πόσο δηλαδή εἰρηνικά, ἀδελφικά καί δημιουργικά ἔζησαν πάντα οἱ Ἕλληνες Ἑβραῖοι μέ τούς ἄλλους Συνέλληνες.

ΑΠΟ ΤΗΝ πρό Χριστοῦ ἐποχή, ὅπως ἀνέφεραν ἱστορικά ἄρθρα τοῦ προηγουμένου τεύχους τῶν «Χρονικῶν», μέχρι σήμερα, οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν μιá συνεχή παρουσία καί μιá συνάλληλη πορεία μέ τούς ἄλλους Ἕλληνες. Μέ μιá μόνο διαφορά ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες ἄλλαζαν τά θρησκευτικά τους πιστεύω (ἀπό τήν εἰδωλολατρία καί τό Δωδεκάθεο ἤλθαν στήν πνευματική θρησκεία τοῦ Ἐνός καί Μοναδικοῦ Θεοῦ, στόν Χριστιανισμό), ἐμεῖς, οἱ Ἑβραῖοι, παραμείναμε πιστοί στήν ἴδια θρησκεία, τή θρησκεία πού προετοίμασε τόν Χριστιανισμό. (Γι' αὐτό, ἄλλωστε, καί ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ρωτήθηκε ἀπό τούς μαθητές Του ποιά εἶναι ἡ πρώτη ἐντολή, ἀνεφέρθη στήν ἰουδαϊκή προσευχή τοῦ Σεμᾶ (Ματθ. κβ', 37). Ὁ δέ Ἀπόστολος Παῦλος στούς Ἑβραίους, κατά κύριο λόγο, ἀπευθύνθηκε γιά νά διδάξῃ τή νέα θρησκεία).

ΑΝ ΦΥΓΟΥΜΕ, ὅμως, ἀπό τά θρησκευτικά θέματα κι ἔλθουμε σ' ἐκεῖνα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, θά δοῦμε ἀνάγλυφα αὐτή τήν ἀδιατάρακτη παρουσία καί πορεία τῶν Ἑβραίων στόν ἐλλαδικό χῶρο. Μιá πορεία πού χαρακτηρίζεται ἀπό ἀγάπη, ἐγκαρτέρησι, θρησκευτική ἀνοχή.

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ δέν ἄνθισε ποτέ αὐθόρμητα ὁ ἀντισημιτισμός. Οἱ Ἕλληνες, ἀπό τή φύσι τους ἐλεύθεροι καί δημοκράτες, παρέμειναν τέτοιοι καί στά θέματα τῆς ἀνεξιθρησκείας. (Δικός τους βωμός ἦταν ὁ βωμός ὁ ἀφιερωμένος «Τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ»). Ὅσάκις, λοιπόν, στήν Ἑλλάδα γεννήθηκαν ἀντισημιτικές τάσεις καί διωγμοί, αὐτοί δέν ὀφείλονται στόν ἐλληνικό λαό: ὀφείλονται σέ κακοῦς θρησκευτικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς ἀρχηγούς κι ὁδηγούς, πού γιά δικά τους ὀφέλη δίδαξαν τό μῖσος κατά τῶν Ἑβραίων.

Ἡ ΤΑΚΤΙΚΗ τοῦ ὅτι «γιά τό κάθε κακό πού γίνεται φταῖνε οἱ Ἑβραῖοι» ἀπεδείχθη πολλές φορές (ἀπό τήν ἀρχαιότητα, τήν ἐποχή τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τήν πρόσφατη τοῦ Χίτλερ, τή σύγχρονη τοῦ ἐνεργειακοῦ προβλήματος κλπ.) ἀποτελεσματική καί προσοδοφόρα. **Σέ κρίσιμες στιγμές, ἡ μετάθεσις τῶν εὐθυνῶν βολεύει. Εἶναι μιá λύσις στά ἀδιέξοδα!**

ΓΙ' ΑΥΤΟ σήμερα πού — χωρίς ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις, λογική στά γραφόμενα, ἐπιστημοσύνη ἀλλά κι ἔλλειψι στοιχειώδους ἐντιμότητος — μερικά ἔντυπα (ἀκόμη καί μιá Ἐγκυκλοπαίδεια πού αὐτοαποκαλεῖται «μνημειῶδες ἔργο») καί μερικές ὁμάδες, γιά τά δικά τους συμφέροντα καί ὠφελήματα ἢ κάθε μία, ἐπιχειροῦν νά δημιουργήσουν, στή χώρα μας, ἀντισημιτικό πνεῦμα, δέν ἀνησυχοῦμε: Ὁ ἐλληνικός λαός μέ τό ὑψηλό δημοκρατικό φρόνημα καί τό ἀνεπτυγμένο πνευματικό ἐπίπεδο, γνωρίζει πιά καί τούς μέν καί τούς δέ. Κι ἀνάλογα τούς βαθμολογεῖ, τώρα πού ἔπесαν τά προσωπεῖα...

Ἡ νέα Συναγωγή πρό τῶν σεισμῶν. Διακρίνεται ὁ ἀειμνήστος πρόεδρος Δρ. Ἰωσήφ Κοέν.

Ἀπό τό ἔργον ἀνεγέρσεως τῶν Συναγωγῶν μετά τήν ἀπελευθέρωσι.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΛΟΥ

Συνεχίζοντας τά ἀφιερῶματα στίς Ἰσραηλιτικές Κοινότητες τῆς Ἑλλάδος τά «Χρονικά» παρουσιάζουν τό παρακάτω ἄρθρο, πού δίνει μιά συνοπτική εἰκόνα τῆς ζωῆς αὐτῆς τῆς Κοινότητος.

Ἡ Ἰσραηλιτική Κοινότητα Βόλου — ἡ ὁποία συνεστήθη μέ τήν ἐγκατάσταση Ἰσραηλιτῶν ἀπό ἄλλες Κοινότητες τῆς Ἑλλάδος καί κυρίως ἀπό τήν Χαλκίδα, Ἰωάννινα καί Λάρισα — εἶναι μιά ἀπό τίς παλαιότερες καί ἄλλοτε μεγαλύτερες Κοινότητες τῆς χώρας.

Ἐχει πάνω ἀπό 140 χρόνια ζωῆ συνδεδεμένη μέ τήν ἴδια τή ζωῆ τῆς πόλεως. Κατά τά προπολεμικά χρόνια ἡ Κοινότητα ἀριθμοῦσε περίπου 1200 μέλη, οἱ περισσότεροι δέ ἀπό αὐτούς ἦταν ἐπαγγελματίες, βιοτέχνες, ὑπάλληλοι, ἐργάτες, μικροπωλητές καί λίγοι ἐπιστήμονες καί ἔμποροι.

Αὐτά τά χρόνια ἡ Κοινότητα εὐημεροῦσε, οἱ δέ ἐλαχιστοί ἄποροι καί ἀνίκανοι γιά ἐργασία περιεθάλλοντο ἀπό τοὺς ὑπάρχοντες συλλόγους καί φιланθρωπικά σωματεῖα «Μπικούρ - Χολίμ», «Ἀγκουντάθ - Ἀχίμ» καί «Οἶζερ - Νταλίμ». Οἱ σύλλογοι αὐτοὶ ἀνέπτυξαν μεγάλη δραστηριότητα στὸν τομέα τῆς περιθάλψεως γιά τήν ἀνακούφιση τῶν ἀπόρων καί ἀνταποκρίθηκαν ἱκανοποιητικά στὴν ἀποστολή τους.

Οἱ ἄμεσες ἀνάγκες τῆς Κοινότητος καλύπτονταν μέ ἄθροες εἰσφορές μελῶν καί μέ κρατική καί δημοτική ἐπιχορήγηση, ἔτσι ὥστε νὰ ὑπάρχει ἰσοσκελισμένος προϋπολογισμός καί μάλιστα μέ σχετική εὐχέρεια γιά τήν κάλυψη ἐκτάκτων ἀναγκῶν τῶν ἀπόρων (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ἀγορά κρέατος, γάλακτος, καυσόξυλων κλπ.).

Ἀλλωστε ἡ Κοινότητα διατηροῦσε τὸν «οἶκο γερόντων», ἀπὸ τήν δωρεὰ τῶν ἀδελφῶν Μωϋσῆ Λεβὴ (ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα), τήν Ἱερὰ Συναγωγή, πού ἀνηγέρθη τὸ 1870 καί ἄλλα ἱδρύματα.

Τά πρόσωπα πού διοίκησαν κατὰ καιροὺς τήν Κοινότητα

ἦταν ἀπὸ τὰ πιὸ ἱκανὰ καί ἐνδεδειγμένα, πρωθυοῦσαν τὰ συμφέροντά της καί ἐνδιαφέρονταν γιά ὅλα τὰ ζωτικά ζητήματά της. Ἔτσι τὰ ὀνόματά τους συνδέθηκαν πιὸ στενά μέ τήν ἱστορία της, ὅπως ἐκεῖνα τῶν ἀειμνήστων: Κάρολος Τίβολι, Χαΐμ Πολίτη, Ἰσαάκ Κοέν, Ἰάκωβο Ὁρβαδία, Ἀνσέλμο Μουρτζοῦκο, Δρ. Ἰωσήφ Κοέν, Χαΐμ Μιζραχί, Μ. Σαμουηλίδη καί τῶν εὕρισκόμενων σήμερα στῇ ζωῇ: Βίκτωρ Ἀβδελά, Δαβίδ Λεβὴ καί Ἰωσήφ Σαμουήλ.

ΟΙ ΕΒΡΑΪΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σοβαροὺς συλλόγους καί τέ ἀριθμὸ μελῶν καί σέ δραστηριότητα, ἦταν ὁ «Σιωνιστικὸς Σύλλογος Βόλου» — Ποαλέ Σιών — πού ἱδρύθηκε περίπου τὸ 1910 ἀπὸ τοὺς: Ντονάτο Φραντζή, Χαΐμ Μιζραχί, Ἀβραάμ Πολίτη, Σαοὺλ Μιζάν, Λέων Νουχαμή, Βιτάλη Κάουφμαν, Ἀλμπέρτο Κοέν, Ἀσέρ Φρεζή, Χαΐμ Λεβὴ καί τὸν ἱατρὸ Κοφίνα.

Ὁ Σιωνιστικὸς Σύλλογος ἦταν ἀπὸ τοὺς πρῶτους τῆς Ἑλλάδος πού διεκήρυξε τήν σιωνιστική ἰδέα, καί κράτησε ψηλά τὸ ἐβραϊκὸ αἶσθημα καί ἔδινε μιά καθαρὰ ἐβραϊκὴ ζωῇ. Ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο τοῦ Σιωνισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ συνεννοεῖτο ἀπ' εὐθείας μέ τὴν Βασιλεία τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἦταν ἡ ἑδρα τοῦ διεθνοῦς Σιωνισμοῦ, μέχρι τήν προσάρτηση τῆς Μακεδονίας, ὁπότε ἡ Θεσσαλονίκη ἀπετέλεσε κέντρο τοῦ Σιωνισμοῦ.

Στὸ ἐνεργητικὸ πού ἔχει τήν ἐκδοση φυλλαδίων καί περιοδικῶν σιωνιστικοῦ περιεχομένου, συγκεντρώσεις καί διαλέξεις, ἐντευκτήριο, ὁμάδα μανδολινάτος, βιβλιοθήκη καί, γενικά, ἐκδηλώσεις καί ἑορτασμούς μέ τήν εὐκαιρία διαφόρων γεγονότων, ὅπως ἡ Δήλωση Μπαλ-

φουρ το 1917, με την οποία η αγγλική κυβέρνηση, που κυριαρχούσε στην Παλαιστίνη, υποσχέθηκε την ίδρυση 'Εβραϊκού Κράτους σ' αυτή.

Άλλωστε η θεατρική παράσταση, που δόθηκε στο Δημοτικό Θέατρο με το έργο («'Εσθήρ», άφησε εποχή και τις καλλίτερες ανάμνησεις, ώστε ακόμη και σήμερα να θυμούνται πολλοί αυτή την παράσταση που πραγματοποιήθηκε κατόπιν μεγάλων προσπαθειών της Σαρίνας Μιζραχί, του Βιτάλη Κάουφμαν και της 'Ωρεοζύλ Λεβή, που ήταν και η πρωταγωνίστρια του έργου.

Η ύπαρξη του Συλλόγου αυτού απέτέλεσε εξάλλου και έναν δεσμό των 'Εβραίων της διασποράς με την Παλαιστίνη, ο δε Σιωνιστικός Σύλλογος έχει ακόμη στο ένεργητικό του τη μετανάστευση πολλών μελών στο σημερινό κράτος του 'Ισραήλ.

Παράλληλη δραστηριότητα ανέπτυξε και το Προσκοπικό Σωματείο «Μακαμπί» (Μακαμπί), που ιδρύθηκε το 1930 από την τότε υπάρχουσα ομάδα Νέων ΑΚΟΑΧ και τόν δέιμνηστο Σάμπυ Κοέν.

Η δράση των Μακαμπί ήταν και αθλητική, κέρδισαν δε πολλές νίκες σε αθλητικές συναντήσεις. Στελέχη των Μακαμπί ήταν οι: Μωυσής Πολίτης, 'Ισαάκ Κοέν, Ζάκ Μιζάν, Πέπο Μπενσουσάν, Βίκτωρ Ζακάρ και ο Μεναχέμ Λεβής (που συνελήφθη κατά τόν διωγμό και εκτελέστηκε από τούς Γερμανούς).

Επίσης τό Κέρεν Καγιέμετ εκπροσωπείτο επί σειράν έτών από τόν δέιμνηστο μεγάλο Σιωνιστή Ζάκ Μιζραχί. Επίσης η 'Επιτροπή Κυριών WIZO άσχολείτο με φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο.

Ο ΑΡΧΙΡΑΒΒΙΝΟΣ Μ. ΠΕΣΑΧ

Μιά από τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες του 'Εβραϊσμού της 'Ελλάδας, που ευτύχησε νά έχει η Κοινότητα Βόλου, ήταν ο 'Αρχираββίνος Μωυσής Σ. Πέσαχ.

Γεννήθηκε στη Λάρισα τό 1869, γιός του 'Αρχираββίνου παλαιάς 'Ελλάδος Συμεών Πέσαχ και της Λέα, πήρε τολμυοδική, φιλολογική και φιλοσοφική μόρφωση στο Ραββινικό σπουδαστήριο της Λάρισας και στη συνέχεια φοίτησε στη Θρησκευτική Σχολή Σοχέτιμ στη Θεσσαλονίκη, όπου πήρε τό δίπλωμά του.

Τό 1894 παντρεύτηκε την Σάρρα Μπουρλά, απέκτησε έξι παιδιά, τό οποία ευτύχησε νά δει άποκαταστημένα μέχρι τό ναζιστικό διωγμό, όποτε δυό άπ' αυτά μαζί με άλλους συγγενείς του συνελήφθησαν και έξοντώθηκαν από τούς Γερμανούς.

Τό 1883 ανέλαβε ως θρησκευτικός λειτουργός στη Λάρισα και τό 1892 ως θρησκευτικός ήγέτης της Κοινότητας Βόλου, όπου και έμεινε μέχρι τό θάνατό του.

Τό 1907 εκλέγεται πρόεδρος όλων των φιλανθρωπικών Συλλόγων της Κοινότητάς μας. Τό 1939 του άπονέμεται από τόν Βασιλιά Γεώργιο τόν Β' ο χρυσός Σταυρός του Φοίνικα με τόν τιμητικό τίτλο του Μεγάλου 'Αρχираββίνου και του οίκείου διπλώματος.

Κατά την πολεμική περίοδο 1940 - 41 υπήρξε ο έμψυχωτής και έγγραφε δημοσιεύματα έναντίον των 'Ιταλών και Γερμανών.

Μετά την κατάρρευση του 1940 διέσωσε και φυγάδευσε στο έξωτερικό συμμάχους στρατιωτικούς, κατά δε τό ναζιστικό διωγμό προειδοποίησε και διέσωσε πολλούς όμορθήσκους του. Γι' αυτές τις υπηρεσίες έλαβε τό 1945 τιμητικό δίπλωμα του Στρατηγείου Μέσης 'Ανατολής.

Λόγω της μεγάλης προσωπικής και θρησκευτικής του άξίας, τό 1952 άπονέμεται σ' αυτόν από τόν Βασιλιά Παύλο ο Σταυρός του Γεωργίου Α', σε έκτίμηση των προσφερθεισών υπηρεσιών του.

Η ζωή και τό έργο του 'Αρχираββίνου Μ. Πέσαχ δέν μπορεί νά συνοψισθεί σε λίγες γραμμές. Κατά τη διάρκεια της πολύπλευρης δράσεώς του εξέδωσε 27 συγγραφικά έργα και δημοσίευσε πολλές μελέτες και πραγματείες θρησκευτικού περιεχομένου.

Ο 'Αρχираββίνος Μωυσής Πέσαχ πέθανε στις 13 - 11 - 1955 στην Θεσσαλονίκη, όπου είχε μεταφερθεί γιά νοσηλεία, ένταφιάστηκε δε στο Βόλο. Στις 24 - 1 - 1957 έγινε η έκταφη και η μεταφορά των όστων του στο 'Ισραήλ, όπου ένταφιάστηκε στο είδικό κοιμητήριο στο Λόφο των Σοφών, με δαπάνη και φροντίδα της Κυβερνήσεως του 'Ισραήλ.

Πολλά βιβλία του μεταφέρθηκαν στο 'Ισραήλ με έπιθυμία της Κυβερνήσεως και τοποθετήθηκαν στο 'Ινστιτούτο Μπέν - Τσβή, σε είδική αίθουσα που φέρει τό όνομά του.

Ο θάνατος του 'Αρχираββίνου Μ. Πέσαχ άφησε στην Κοινότητα Βόλου ένα δυσαναπλήρωτο κενό και την στέρησε από ένα σοφό και σεμνό ιεράρχη, που η βιβλική του μορφή κυριαρχούσε σ' όλες τις εκδηλώσεις της Κοινότητας Βόλου. Σήμερα καθήκοντα θρησκευτικού λειτουργού εκτελεί ο κ. 'Ιωσήφ Βιτάλ.

ΔΙΩΓΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Κατά τόν πόλεμο του 1940 στην Κοινότητα Βόλου ήταν έπιστρατευμένα 71 μέλη που υπηρετούσαν στον Στρατό, Ναυτικό και 'Αεροπορία, ενώ άλλοι υπηρετούσαν στην Παθητική 'Αεράμυνα και την 'Υγειονομική ύπηρεσία (νοσοκόμοι κλπ.). Σ' αυτή την περίοδο η Κοινότητα είχε 1 νεκρό (τόν 'Ανσέλμο Μουρτζούκο που έπεσε ήρωικά κατά τις μάχες με τούς 'Ιταλούς), 2 άνάπηρους, 5 τραυματίες και 3 αίχμαλώτους.

Η άπογραφή του 1943 — πριν από τόν διωγμό — δείχνει 900 μέλη, με άναλογία προσφύγων από την Μακεδονία και Θράκη έξ αίτίας της βουλγαρικής κατοχής. Αυτή η μείωση των μελών όφείλεται στις άθρόες άναχωρήσεις, κυρίως των ευπόρων μελών, προς την 'Αθήνα και άλλου, ύστερα από τό δραματικό γεγονός της Θεσσαλονίκης (όπου οι Γερμανοί συνέλαβαν, έξόρισαν και έξόντωσαν τό μεγαλύτερο μέρος του έβραϊκού πληθυσμού στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως της Πολωνίας και της Γερμανίας).

Ο διωγμός των 'Ισραηλιτών του Βόλου διατάχτηκε από τις 'Αρχές Κατοχής τόν Σεπτέμβριο 1943. Οι 'Ισραηλίτες του Βόλου είχαν την προστασία και την συμπαράσταση των 'Ελλήνων Χριστιανών, που με άνθρωπιστικά αισθήματα άλλα και με κίνδυνο της ζωής τους τούς έδωσαν καταφύγιο στα σπίτια τους, στα χωριά του Πηλίου και στο έσωτερικό της Θεσσαλίας.

Ιδιαίτερα στο σημείο αυτό πρέπει νά έξαρθεί η συμβολή του όοιδίμου Μητροπολίτου 'Ιωακείμ, ό οποίος ιδιαίτερα συμπαρεστάθη, καθώς και των άστυνομικών αρχών που εξέδωσαν άθρόως ταυτότητες, που παρουσίασαν τούς 'Ισραηλίτες ως Χριστιανούς.

Άμέσως μετά την άπελευθέρωση, τό 1944, άρχισε η έπιστροφή των 'Ισραηλιτών του Βόλου, μετά από 14 μήνες διωγμού και ταλαιπωριών που στοίχισαν: 117

συνελήφθησαν και εξοντώθηκαν στα στρατόπεδα της Γερμανίας, 2 σκοτώθηκαν στην 'Αντίσταση, 5 σκοτώθηκαν κατά τις επιχειρήσεις των Γερμανών στα χωριά, 7 εκτελέστηκαν μέσα στο Βόλο και 8 πέθαναν από την έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περιθάλψεως και από την πείνα.

Οι υλικές απώλειες ήταν άnuπολόγιστες σε έμπορεύματα και οικιακά σκεύη. Οι ζημιές ανήλθαν, κατά τους τότε πρόχειρους υπολογισμούς, σε 700 εκατομμύρια δραχμές της εποχής.

Τό 1944 - 45 ή άπογραφή άνεβάζει τό μέλη σε 700, σ' αυτό δέ τόν άριθμό συμπεριλαμβάνονταν και μέλη άλλων άδελφών Κοινοτήτων, πού μετά από λίγο χρονικό διάστημα, μέ τήν άποκατάσταση τής ειρήνης και τής ήσυχίας, επέστρεψαν στίς εστίς τους. 'Επίσης συμπεριλαμβάνονταν και 22 όμηροι πού επέστρεψαν από τήν Γερμανία και 2 αίχμάλωτοι πολέμου.

Είναι εύνόητο ότι ή Κοινότητα Βόλου μετά τήν άπελευθέρωση είχε νά άντιμετωπίσει πάρα πολλά προβλήματα, πού βρήκαν τή λύση τους μέ τή συμπαράσταση και τή γενναιοδωρη συμμετοχή τής 'Αμερικανικής Φιλανθρωπικής 'Οργανώσεως «American Joint Distribution Committee» και του 'Ανώτερου Συντονιστικού 'Οργάνου των 'Ισραηλιτικών Κοινοτήτων 'Ελλάδος, του Κ.Ι.Σ., πού συνεστήθη εκείνη τήν εποχή και μέ τήν Κεντρική του 'Επιτροπή περιθάλψεως άπόρων 'Ισραηλιτών.

Οι ιθύνοντες τότε τήν Κοινότητα Δρ. 'Ιωσήφ Κοέν, Δαβίδ Χ. Λεβής, Βίκτωρ 'Αβδελάς, Ραφαήλ Δασκαλάκης, 'Ηλίας Χ. Πολίτης, εργάστηκαν μέ άυταπάρνηση γιά τήν επίλυση των δυσχερών προβλημάτων.

'Ετσι ή 'Ιερά Συναγωγή, πού βρίσκεται στην όδο Μωυσέως 7, και πού είχε λεηλατηθεί από ιερά σκεύη και έπιπλα και είχε καταστραφεί όλοκληρωτικά από τους Γερμανούς, κατασκευάστηκε έκ νέου μέ τή συμμετοχή τής Α.Ι.Δ.Κ. του ΚΙΣ και των 'Εβραίων του Βόλου.

Οι άνάγκες των άπόρων (πού άνέρχονταν σε 46 χήρες, 48 όρφανά, 33 άσθενείς από χρόνια νοσήματα, 2 άναπήρους, 103 άνεργους και 33 υπερέλικες και άνίκανους γιά εργασία), άντιμετωπίστηκαν μέ τήν παροχή

βοήθειας, δηλαδή χρηματικών βοηθημάτων, ιατροφαρμακευτικής περιθάλψεως, τροφίμων, ρουχισμού, οικιακών σκευών κλπ. μέσω τής Κεντρικής 'Επιτροπής Περιθάλψεως.

'Εξάλλου δόθηκαν σε έπαγγελματίες και βιοτέχνες ευεργετικά δάνεια από τό 'Ίδρυμα 'Επαγγελματικής Αποκαταστάσεως, πού συστάθηκε μ' αυτό τόν σκοπό, σε μαθητές δόθηκε ή δυνατότητα τής δωρεάν φοίτησεως στην Τεχνική Σχολή Ο.Ρ.Τ. 'Ελλάδος, στους γέροντες άπορους ή τοποθέτησή τους στο Γηροκομείο, στους άπορους φυματικούς όμηρους ή νοσηλεία τους στο Σανατόριο Πηλίου Καραμάνη και γενικά έπετεύχθη μέ κάθε μέσο ή άνακούφιση των άναξιοπαθούντων μέ διάφορες ένισχύσεις.

'Η πικρή πείρα του διωγμού και ή έμφάνιση στο προσκήνιο (μόλις τελείωσε ο β' παγκόσμιος πόλεμος), του δικαίου αίτήματος των διεσπορμένων 'Εβραίων γιά τήν ίδρυση 'Εβραϊκού Κράτους στην Παλαιστίνη, όδηγήσε πολλούς νέους γιά μετανάστευση εκεί.

'Αργότερα ή άπαγόρευση τής μετανάστευσης από τους 'Αγγλους όχι μόνο δέν περιόρισε τους ένδιαφερόμενους στην ιδέα τής έγκαταστάσεως τους στην Παλαιστίνη, αλλά παρ' όλη τή νύωση των κινδύνων τής συλλήψεως τους από τους 'Αγγλους και του περιορισμού τους σε στρατόπεδα συγκεντρώσεως, δέν έγκατέλειπαν τήν ιδέα νά έπιστρέψουν στην «παλαιά - νέα γη»... Πολλοί έφθασαν άσφαλείς στο λιμάνι του προορισμού τους, άλλοι συνελήφθησαν και περιορίστηκαν στα στρατόπεδα μέχρι νά έλθει ή σειρά τους, βάσει του άριθμού εισδοχής, άλλοι περιπλανήθηκαν, κολύμβησαν άποστάσεις, έχασαν όλα τα υπάρχοντά τους γιά νά φτάσουν στα άπόμερα άκρογιάλια τής Παλαιστίνης.

'Η Παλαιστίνη ήταν ή έλπίδα τους νά βρουν τό δρόμο τής ζωής, νά συμβάλουν στη δημιουργία μιās νέας πατρίδας (πολλοί υπηρέτησαν στίς οργανώσεις 'Αγκανά και 'Ιργκούν). Σήμερα είναι άποκατεστημένοι στο Κράτος του 'Ισραήλ και οι περισσότεροι εργάζονται σαν άγρότες, εκπληρώνοντας έτσι τό όνειρό τους, αλλά και τό βασικό προορισμό τους, σύμφωνα μέ τή σιωνιστική 'Ιδέα.

Στην προσπάθεια αυτή συνέβαλε ή Παλαιστινιακή

Κατά τα έγκαίνια τής νέας Συναγωγής, τό τότε Δ.Σ. τής Κοινότητας: 'Ιωσήφ Σαμουήλ, πρόεδρος, 'Ηλ. Πολίτης, άντίδρος, Ρ. Φρεζής, γεν. γραμ. Ζάκ Μίτσαρης, ταμίας, 'Ηλίας Κονές, σύμβουλος και ό θρησκ. λειτουργός κ. Ι. Βιτάς.

'Η όμάδα «Μακκαβαίων» προσκόπων (τό 1937), τής 'Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου. Διακρίνεται ό άείμνηστος Σάμπος Κοέν και 'Ηλίας Β. Πολίτης (μέ πολιτικά).

Έπιτροπή που συστάθηκε και που διευκόλυνε τούς μετανάστες, αποτελείτο δέ από παλαιούς Σιωνιστές όπως ο Μωυσής Πολίτης, Χαΐμ Λεβή, Άσερ Φρεζής, Ραφαήλ Σαμπεθαί, Ζάκ Λεβή, Ήλιος Άμπαστάδο.

Η Κοινότητα Βόλου έπλήγη από τούς σεισμούς του 1953 και 1955.

Τά μέλη είχαν σημαντικές ζημιές στά σπίτια τους, από δέ την στατιστική προκύπτουν τά έξής στοιχεία: Ή Ήρα Συναγωγή, που έπλήγη από τούς σεισμούς του 1953, τό 1955 έγινε έπικίνδυνα έτοιμόρροπη και γιά κατεδάφιση. Τό οίκημα του Νεκροταφείου και ό περίβολος έπαθαν βαριές ζημιές. Ή Άρχιραββινεία κατέρρευσε. Ή «οικία γερόντων» έπαθε σοβαρές ζημιές. Τά γραφεία τής Κοινότητας γκρεμίστηκαν. 68 σπίτια μελών καταστράφηκαν. 5 σπίτια μελών έπαθαν έλαφρές ζημιές που δέχονταν έπισκευή.

Άμέσως εκδηλώθηκε τό ένδιαφέρον των αδελφών Κοινοτήτων τής Θεσσαλονίκης. Άθηνas, Καβάλαs, Καστοριάs, Λάρισas κλπ. καθώς και τών Έβραϊκών Όργανισμών Κ.Ι.Σ., Κ.Ε.Π., Α.Ι.Ι.Ι.Ι., που έστειλαν άντιπροσώπους τους γιά τήν εξέταση των αναγκών και κάλυψαν τίς άμεσες ανάγκες σέ άντίσκηνα, τρόφιμα, κλινοσκεπάσματα κλπ.

Κατ' αυτές τίς ήμέρες τό Διοικητικό Συμβούλιο τής Κοινότητας, υπό τόν κ. Βίκτωρα Άβδελά, Ραφαήλ Δασκαλάκη, Ήλιος Χ. Πολίτη, Σολ. Γκανή και Σαμουήλ Κοέν, μαζί μέ τή νεοσύστατη Συντονιστική Έπιτροπή σεισμοπαθών, που άπετελέσθη από τούς κ. Β. Άβδελά, Ήλιος Χ. Πολίτη, Δαβίδ Λεβή και Ζάκ Μιζραχή, άσολήθηκαν μέ αὐτοπάρηση γιά τά ζητήματα των άστέγων, ιδιαίτερα δέ όταν οι πλημμύρες του φθινόπωρου μεγάλωσαν τό δράμα των σεισμοπληκτών.

Όλόκληρο τό στεγαστικό πρόβλημα άντιμετώπιστηκε μέ πολλή σοβαρότητα από Έπιτροπή του Κ.Ι.Σ. στην Άθήνα και μέ τή συμπράσταση του κ. Άνα. Μουρτζούκου, καταστρώθηκε τό πρόγραμμα άποκαταστάσεως που όλοκληρώθηκε μέ τήν οικονομική συμμετοχή των όργανώσεων έξωτερικού και των αδελφών Κοινοτήτων τής Ελλάδος.

Έτσι στεγάστηκαν 20 οικόγένειες σέ άντισεισμικές πολυκατοικίες, ένν άλλες 30 περιπτώσεις κατηγορίας υπαλλήλων και μικροβιοτεχνών άντιμετωπίστηκαν μέ τή χορήγηση δανείων γιά άνέγερση κατοικιών. Οι περιπτώσεις των εύπορων ρυθμίστηκαν μέ βραχυπρόθεσμα δάνεια από τό Ίδρυμα Άποκαταστάσεως.

Άλλωστε, μετά τούς σεισμούς του Βόλου, βάσει του Άμερικανικού Νόμου «περί προσφύγων» άναχώρησαν και έγκαταστάθηκαν στίς ΗΠΑ μέ τίς φροντίδες τής HIAS SERVICE πάνω από 60 μέλη τής Κοινότητας.

Οι όμόθρησκοι που έγκαταστάθηκαν είτε στην Άμερική είτε στο Ίσραήλ δέν παραλείπουν νά εκδηλώνουν τό ένδιαφέρον τους γιά τήν Κοινότητα Βόλου και κατά περιόδους τήν έπισκεύονται, διατηρώντας έτσι έναν ακατάλυτο δεσμό.

Σήμερα ή Κοινότητα Βόλου διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο που τό άπαρτίζουν οι κ.κ. Ραφ. Φρεζής, πρόεδρος, Γαβριήλ Σαμπεθαί, άντιπρόεδρος, Χαΐμ Μάισης, γεν. γραμματέας, Μαρσέλ Σολομών, ταμίας και Ήλιος Κονές σύμβουλος - έλεγκτής.

Τό Διοικητικό Συμβούλιο εκλέχτηκε από τήν 20μελή Κοινοτική Συνέλευση γιά δεύτερη φορά και ανέλαβε δέλεs τίς φροντίδες των κοινοτικών πραγμάτων, προσπα-

Η ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΩΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ ΒΟΛΟΥ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Ή Ίσραηλιτική Κοινότητα Βόλου άπηύθυνε πρós τούς δημάρχους Βόλου και Νέας Ίωνίας τήν παρακάτω έπιστολή, τήν όποία ύπογράφει ό πρόεδρος κ. Ραφ. Φρεζής:

«Άξιότιμοι κ.κ. δήμαρχοι,

Μέ τήν συμπλήρωση 35 χρόνων άπ' τήν άπελευθέρωση του Βόλου, οι Ίσραηλίτες τής Κοινότητάs μας συμμετέχουν στον πανηγυρικό έορτασμό.

Οι Βολιώτες Ίσραηλίτες, διασωθέντες από τήν χιτλερική λαίλαπα, ένθυμούνται γιά μιá άκόμη φορά τίς άσφαρές μέρες του τρόμου και τής ναζιστικής θηριωδίας.

Ένθυμούνται, όμως, άκόμη κι' όλους εκείνους που μέ κίνδυνο τής ζωής τους, μέ ήρωισμό και αὐτοθυσία τούς προσέφεραν τήν σωτηρία τους.

Γιά τούτο έπωφελούμεθα τής εύκαιρίας νά εκφράσωμεν - κατά τήν σημερινή μεγάλη επέτειο - τήν εύγνωμοσύνην μας πρós όλόκληρο τόν ελληνικό λαό, πρós τήν Έκκλησία, τήν Άστυνομία, πρós τήν πνευματική, πολιτική και επαγγελματική ήγεσία, πρós τό κίνημα τής άντιστάσεως και ιδιαίτερα πρós όλους τούς συμπολίτες και τούς κατοίκους τής περιοχής που συνέβαλαν μέ υπέροχο άλτροισμό στή διάσωση των Ίσραηλιτών του Βόλου.

Και μέ βαθύτατα αισθήματα συγκινήσεως κατά τήν ιστορικήν επέτειο, μαζί μέ τίς εγκάρδιες εύχαριστίες, σās παρακαλούμεν νά δεχτήτε τίς καλύτερες εύχές μας γιά τήν πρόοδο και τήν εύημερία του Βόλου μας, των άγαπητών συμπολιτών μας και των κατοίκων τής περιοχής».

Θησε δέ και πέτυχε νά εξασφαλίσει τήν οικονομική αὐτάρκεια τής Κοινότητας, τή βελτίωση των έπιδομάτων των άπόρων, τόν εύπρεπισμό του Νεκροταφείου, τόν έξοπλισμό τής Λέσχης και τήν τόνωση τής κοινοτικής ζωής.

Τό σημερινό δυναμικό τής Κοινότητάs μας είναι διαφορετικό του παρελθόντος. Τό άποτελούν 76 οικόγένειες μέ συνολικό άριθμό 177 μελών (86 άνδρες και 91 γυναίκες). Ή σύνθεσή του είναι: 16 συνταξιούχοι, 65 οίκιακά, 8 φοιτητές, 6 έπιστήμονες, 36 έμποροι, 1 κτηματίας, 27 μαθητές, 5 υπάλληλοι, 1 άνεργος, 1 θρησκευτικός λειτουργός, 9 βρέφη, 2 στο Έμπορικό Ναυτικό.

Έπίσης 12 μέλη μένουν προσωρινά εκτός Βόλου και 3 στο Γηροκομείο.

Παρά τό μικρό δυναμικό τής Κοινότητας, αὐτή εξακολουθεΐ νά δίνει τή νότα τής έβραϊκής ζωής του Βόλου. Οι γενιές που μεγαλώνουν και οι γενιές που έρχονται θά χαρίσουν νέο έμφυχο υλικό. Και θά κάνουν πάλι τήν Κοινότητα Βόλου μιá από τίς πρωτοπόρες και αξιόλογες Κοινότητες τής Ελλάδος, όπως τά άξέχαστα εκείνα παλιά χρόνια...

Πρίν από χρόνια, παιδική γιορτή Πουρίμ στη Λέσχη Βόλου.

Η άνεγερθείσα, μετά τόν γερμανικόν διωγμόν, Συναγωγή Βόλου. Κατεστράφη υπό τών σεισμών τό 1953 - 55.

Ειδησεογραφικό Ήμερολόγιο 1900 – 1920 της Ίσραηλιτικής Κοινότητας Βόλου

Τά άποσπάσματα πού άκολουθοϋν παρακάτω παρουσιάζουν μιά ήμερολογιακή είδησεογραφική εικόνα δράσεως καί έκδηλώσεων τής Ίσραηλιτικής Κοινότητας Βόλου, κατά τήν πρώτη είκοσαετία του αιώνας μας. Οι είδήσεις αυτές είναι παρμένες από τίς προπολεμικές έλληνο - ισραηλιτικές έφημερίδες καί περιοδικά: α) Ο ΙΣΡΑΗΛΙΤΗΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ, μηνιαίο κοινωνικό καί φιλολογικό περιοδικό του Μωϋσή Χαΐμη, Κέρκυρα (1899 – 1901), β) ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ, μηνιαία φιλολογική καί είδησεογραφική έφημερίδα του Μ. Χαΐμη, Άθήνα (1912 – 1916), γ) ΙΣΡΑΗΛ μηνιαίο περιοδικό πού εξέδιδετο στά Τρίκαλα (1917 - 1919) από τούς Συλλόγους «Έρες - Σιών» Τρικάλων καί «Όσβε - Σιών» Λαρίσης, υπό τήν διεύθυνση καί διαχείριση τών Άσέρ Ρ. Μωϋσή, Γιومتώβ Γιακοέλ καί Ίουδά Ματαθία.

Όπως θά δεί ό αναγνώστης ή Ίσραηλιτική Κοινότης Βόλου ήταν τότε, πού ήταν πολυάριθμος (όπως είναι καί σήμερα, πού είναι ολιγάριθμος) στενά δεμένη μέ τή ζωή καί τά γεγονότα τής πόλεως αυτής.

Ο ΙΣΡΑΗΛΙΤΗΣ ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Φύλλο Νοεμβρίου 1900, "Έτος Β΄, άριθ. 3:

«Μανθάνομεν μετ' ευχαριστήσεως ότι τά δύο αντιμαχόμενα κόμματα τής Ίσραηλιτικής Κοινότητος Βόλου τελείως συνεφιλώθησαν. Άποτέλεσμα πρῶτον ευχάριστον τής συμφιλίωσης υπήρξεν ή έργολαβική είσχώρησις του Δικαιώματος του κρέατος Κασέρ (Γκαμπέλα) αντί δραχμών 4.500 επί ένα έτος. Ευχόμεθα εϊς τήν φιλοπρόοδον Κοινότητα Βόλου, ίνα ή συμφιλίωσις άποβή στάσιμος τουτ' όπερ δέν θέλει λείψη άν τά πράγματα στηριχθώσιν επί τής λογικής καί τής νομιμότητος».

Φύλλο Ίανουαρίου 1901, "Έτος Β΄, άριθ. 5:

«Έγκριτός τις έφημερίς του Βόλου λόγον ποιούμενη περί τής έν τή πόλει εκείνη μελετωμένης νά είσαχθή Κυριακής άργίας, έπιπροσθέτει ότι έλπίζει ότι καί οι Ίσραηλίται τής πόλεως, οι διακρινόμενοι διά τήν ευκοσμίαν καί τάξιν, θέλουσι δώσει τήν συναίνεσιν αύτών διά τήν εύδωσιν τής καινοτομίας. Θεωρούμεν καλόν, λόγω περιεργείας, έπειδή πολλάκις συμβαίνει παρ' ήμίν νά λαμβάνωμεν ώς ύπογραμμόν

συνταγματικής έλευθερίας καί θρησκευτικής άνοχής τήν Άγγλίαν, νά ύπομνήσωμεν τί έν τή χώρα εκείνη γίνεται, όσαν άφορά εϊς τήν Κυριακήν άργίαν. Ός γνωστόν εκεί ή Κυριακή άργία είναι ύποχρεωτική, άπαλλάσσονται δέ μόνον ταύτης οι Ίσραηλίται οι μη έργαζόμενοι τό Σάββατον, καθότι θά άντέβαινε εϊς τάς φιλελευθέρας άρχάς του τόπου εκείνου ή ύποχρέωσις εϊς άνθρώπους άλλου δόγματος νά έορτάσωσιν άναγκαστικώς, τόσον μάλλον καθόσον άρνούσιν οϋτοι ήδη μίαν ήμέραν, τό Σάββατον».

Φύλλο Δεκεμβρίου 1901, "Έτος Β΄, άριθ. 12:

«Κοινότης Βόλου όργη πρός πρόοδον. Συνέταξε νομοσχέδιον περί Ίσραηλιτικών Κοινοτήτων κατά τό σύστημα όπερ έπικρατεί έν Γαλλία. Συσταίνομεν τήν μελέτην τούτου πρός τούς έν Έλλάδι όμοδόξους».

ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Φύλλο Δεκεμβρίου 1912, "Έτος Α΄, άριθ. 10, σελ. 159:

«Καί έκ Βόλου πολλοί Ίσραηλίται έπολέμησαν καί πολλά συνεισέφερον διά τάς οικογενείας τών έφέ-

δρων».

«Ἡ Κοινότης ἐνέργησε ὑπογραφὴν, ἡ ὁποία ἐφθασεν ἤδη εἰς δρχ. 9.000 ἐτησίως διὰ τὸν διορισμὸν Ἀρχираββίνου. Ἡ Κοινότης Βόλου φρονεῖ δικαίως ὅτι ὁ πρῶτος παράγων παραγωγῆς αὐτῆς θὰ εἶναι εἰς ἐπιστήμων ραββίνος, ἐκ Γερμανίας κατὰ προτίμησιν, ὡς εὐκόλως μανθάνων τὰ ἑλληνικά. Διότι ὁ ραββίνος μετὰ ταῦτα θὰ φροντίσῃ διὰ τὸ Ἑβραϊκὸν Σχολεῖον καὶ λοιπὰς κοινοτικὰς ἀνάγκας».

Φύλλο Ἰουλίου 1913, Ἔτος Β', ἀριθ. 5, σελ. 87:

«Οἱ Ἰσραηλῖται Βόλου ὑπέγραψαν πρὸς περιθάλψιν τῶν οἰκογενειῶν καὶ ἐφέδρων δρχ. 1.500 μηνιαίως».

Φύλλο Αὐγούστου 1913, Ἔτος Β', ἀριθ. 6, σελ. 103:

«Ο ΙΑΤΡΟΣ Ι. ΛΕΥΗΣ (ἀναδημοσίευσίς ἐκ τοῦ «Κήρυκος» Βόλου): Παρεπιδημεῖ ἐνταῦθα ὁ ἐγκριτος ἱατρός τῆς Θεσ/νίκης κ. Ἰάκωβος Λευῆς, ἀδελφός τοῦ τραπεζίτου τῆς πόλεώς μας κ. Μ. Σ. Λευῆ. Ὁ Ἰάκωβος Λευῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου προσεφέρθη καὶ εἰργάσθη μετὰ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὰ διάφορα ἑλληνικά νοσοκομεῖα τῆς μακεδονικῆς πρωτευούσης προσφέρων τὰ ἐπιστημονικὰ του φῶτα καὶ περιθάλπων τοὺς ἐνδόξους τραυματίας τοῦ ἀγῶνος μας. Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Λευῆς, ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς εὐγενοῦς ἀποστολῆς του, προσεβλήθη ὑπὸ σοβαρῶς ἀσθενείας ἐκ τῆς ὁποίας εὐτυχῶς διεσώθη διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ὑψηλὸν ἔργον του. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ἡ δρᾶσις τοῦ μεγάλου μέρους τῶν ἐν Ἡπειρῷ Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες, ὅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῶν χωρῶν τούτων, ἐπέδειξαν ἀληθῆ αἰσθήματα φιλελληνισμοῦ καὶ παντοιοτρόπως ἐβοήθησαν τὸ ἔργον τοῦ στρατοῦ μας ἐξυπηρετοῦντες οὕτω τὸ ἔργον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀληθοῦς προόδου. Σημείωσις: Ι. Ε.: Ὁ Δρ. Ἰάκωβος Λευῆς, διπλωματοῦχος τῶν Παρισίων ἐκ τῶν ἐγκριτοτέρων ἱατρῶν Θεσ/νίκης, ἀπετέλει μέρος τῆς κατὰ Φεβρουάριον παρουσιασθεΐσης εἰς τὸν κ. Βενιζέλον Ἐπιτροπῆς ἵνα ἐκφράσῃ τὴν εὐτυχίαν τῶν Ἰσραηλιτῶν τῶν περιελθόντων ὑπὸ τὴν φιλελεύθερον ἑλληνικὴν διοίκησιν».

Φύλλο Σεπτεμβρίου - Ὀκτωβρίου 1913, Ἔτος Β', ἀριθ. 7 καὶ 8, σελ. 121:

«ΕΛΛΗΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΗΣ ΣΥΝΗΓΟΡΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΝΕΑΝ ΥΟΡΚΗΝ».

Τὸ ἄρθρον, ἀναφέρεται εἰς τὸν λόγον τοῦ κ. Μ. Η. Γκανῆ, ἐμπόρου ἀπὸ τὸν Βόλον, περιέχει ἀποσπάσματα τοῦ λόγου του καὶ εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα τῶν ὁμογενῶν τῆς Ἀμερικῆς «Ἀτλαντίδα». Ὁ λόγος ἐξεφωνήθη τὴν Κυριακὴν 17/9/1913 εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ μεγάλου Ἑβραϊκοῦ Συνδέσμου «Federation of Oriental Jews of America».

Φύλλο Νοεμβρίου 1913, Ἔτος Β', ἀριθ. 9, σελ. 151:

«ΒΟΛΟΣ - Ὁ ἐνταῦθα Σιωνιστικὸς Σύλλογος θέλει ἐορτάσει ἐφέτος μεγαλοπρεπῶς τὴν ἐορτὴν τῶν Μακκαβαίων (Χανουκά). Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ θέλει μεταβῆ εἰς Βόλον ὁ Πρόεδρος τῆς ἐν Θεσ/νίκῃ Σιωνιστικῆς Ἑταιρείας Νορδόου κ. Ἀλτσέχ. Ἡ ἐπι-

σκεψὶς αὐτῇ εἶναι ἡ πρώτη περίστασις καθ' ἣν οἱ ὁμόδοξοι μας τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Ἑλλάδος ἐρχονται εἰς συγχρωτισμὸν, ὑπὸ τοὺς ἀρίστους οἰωνοὺς τῆς ἐορτῆς τῶν Μακκαβαίων».

Φύλλο Ἰανουαρίου 1914, Ἔτος Β', ἀριθ. 11, σελ. 184:

«ΒΟΛΟΣ - Τὴν 26ην Δεκεμβρίου οἱ δύο ἀδελφοὶ Ἰεουδᾶς Ζουβῆς καὶ ἡ δεσποινὶς ἀδελφή του Ἰεσιδά ἐκ Λαρίσης, ἔκαμον διάλεξιν ἐν τῇ ἐβραϊκῇ περὶ τῆς σημασίας τῆς ἀναγεννήσεως τῆς παλαιᾶς γλώσσης τοῦ ἔθνους μας καὶ τῆς ἀνάγκης ἰδρύσεως ἐβραϊκοῦ σχολείου. Ἰδιὰ ἡ δεσποινὶς Ζουβῆ ὠμίλησε περὶ τοῦ ρόλου τῆς Ἑβραϊδοῦς ἐν τῇ ἐβραϊκῇ ἀναγεννήσει καὶ τῆς ἀνάγκης ἰδρύσεως ἐβραϊκῶν σχολείων θηλέων... Τοὺς νέους Ζουβῆ εἶχε παρουσιάσει ὁ πρόεδρος τοῦ Σιωνιστικοῦ Συλλόγου κ. Δ. Φρατζῆ. Εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ἐννοήσουν, ἡ ρέουσα ὁμιλία τοῦ Ζουβῆ καὶ τὸ εὖχον καὶ ἁρμονικὸν τῆς γλώσσης τῆς Γραφῆς ἔκαμε πρωτοφανὴ ἐντύπωσιν. Τοὺς λόγους μετεγλώτισσε ἀριστα καὶ ἐνθουσιωδῶς ὁ κ. Μ. Ἰωσαφάτ, γνῶστης τῆς ἐβραϊκῆς, ἐγκυκλοπαιδικώτατος καὶ πρωτοτυπώτατος λόγιος...

Ὁ κ. Ἰωσήφ Σίδης, ἄρτι ἐπανεληθὼν ἐκ τοῦ στρατεύματος, ὅπου ὡς ἐφεδρος ὑπηρέτει, εὐχαρίστησε τοὺς προλαλήσαντας, διερμηνεύσας τὴν χαρὰν πάντων ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τῆς ἀρχαίας γλώσσης τῶν προφητῶν...

...Χάριτες δὲ ὀφείλονται εἰς τὸν ἱατρόν κ. Μ. Κοφίνα, ὁ ὁποῖος διωργάνωσε τὴν διάλεξιν».

Φύλλο Μαρτίου 1914, Ἔτος Γ', ἀριθ. 1, σελ. 14:

«ΒΟΛΟΣ - Πρὸ δώδεκα ἡμερῶν ἀνεχώρησεν εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ ἐκεῖ ἐβραϊκὸν Διδασκαλεῖον ὁ λαμπρὸς νέος κ. Ζουβῆς. Ἡ Κοινότης Βόλου ἐψήφισεν μικρὸν μηνισίον εἰσόδημα εἰς τὸν Ζουβῆ μέχρι ἀποπεράτωσης τῶν σπουδῶν, πρὸς δὲ τῷ ἐπλήρωσε τὸ μέχρι Ἀλεξανδρείας εἰσιτήριον. Οἱ δὲ κ. Δ. Καλαμάρος καὶ Σαμ. Λευῆ τὸ ἐκέϊθεν μέχρι Ἱερουσαλὴμ».

ΙΣΡΑΗΛ

Φύλλο Φεβρουαρίου 1918, Ἔτος Α', ἀριθ. 4:

«ΒΟΛΟΣ - Εὐχαρίστως μανθάνομεν ὅτι ὁ ἀκαταπόνητος εἰς δρᾶσιν βουλευτὴς Θεσ/νίκης κ. Μ. Κοφίνας συνεχίζων τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσης εἰς τὰς Ἰσραηλιτικὰς Κοινοτήτας τῆς Ἑλλάδος καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως διορισθῶσιν ἐν Βόλῳ διδάσκαλοι τῆς ἐβραϊκῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως».

Φύλλο Ἰουνίου 1918, Ἔτος Α', ἀριθ. 8:

«ΒΟΛΟΣ - Τὴν Κυριακὴν 27ην Μαΐου ἐ.ἐ. προσκλήσει τοῦ προέδρου τῆς ἐνταῦθα Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος κ. Χαΐμ Πολίτη, ἔλαβεν χώραν Γεν. Συνέλευσις τῶν μελῶν αὐτῆς, καθ' ἣν συζητηθήσονται δύο ὑψίστης σημασίας καὶ σπουδαιότητος θέματα ἴτοι τὸ τοῦ Μπικούρ - Χουλήμ καὶ τὸ τοῦ Ταλμούδ - Τορά, τῶν ὁποίων, δυστυχῶς, ἡ ἡμετέρα Κοινότης στερεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, παρὰ τὴν οἰκονομικὴν εὐρυστίαν τῶν μελῶν αὐτῆς... Κατόπιν συζητήσεως... ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς ὁλομελείας ὁ καταρτι-

σμός επιτροπής υπό των κ.κ. Ίωνά Σακκή, Σαμουήλ Ι. Κοέν και Σάββα Κούλια διά τήν υπόθεσιν του Μπικούρ - Χουλήμ, καί έτέρας τοιαύτης υπό των κ.κ. Φρειδερίκου Φόρτη, Ίωσήφ Μ. Λευή, Ζαχαρία Λεβή καί Δαυίδ Λευή διά τήν υπόθεσιν του Ταλμούδ - Τορά...»

Φύλλο Ὀκτωβρίου 1918, "Ετος Α", ἀριθ. 12:

«ΒΟΛΟΣ - Συνεδρίασαντα τήν 7ην Ὀκτωβρίου έ.έ. τά μέλη τῆς ένταῦθα Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος άπεφάσισαν τήν ίδρυσιν Λέσχης. Πρός τούτοις έξελέγη τριμελής επιτροπή έκ τών κ. Μ. Κοφίνα, βουλευτου, κ. Ίωσαφάτ καί κ. Ἀλβέρτου Κοέν, προέδρου Σιωνιστικοῦ Συλλόγου, εἰς τήν όποίαν άνέθεσαν τήν φροντίδα τῆς έξευρέσεως τών άπαιτουμένων χρημάτων καί τήν άμεσον έκτέλεσιν τών άποφασισθέντων...»

Φύλλο Φεβρουαρίου 1919, "Ετος Β", ἀριθ. 4:

«Τήν Κυριακήν 3 Φεβρουαρίου έ.έ. περί ώραν 10. 30 π.μ. εἰς τό ένταῦθα Σχολεῖον τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος έγένετο λογοδοσία τών πεπραγμένων άπό τῆς ίδρύσεως του Μπικούρ - Χουλήμ (1η Αύγουστου 1917 - 31η Δεκεμβρίου 1918). Ὁ άντιπρόεδρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος καί μέλος τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς κ. Φρ. Φόρτης, ό καί ιδρυτής άμφοτέρων τών φιλανθρωπικών τῆς Κοινότητος ίδρυμάτων, διά λόγου όν έξεφώνησεν έξέθεσε τήν σημασίαν του Μπικούρ - Χουλήμ καί τά καθήκοντα τών μελίων εκάστης έβραϊκῆς Κοινότητος πρός αυτό, παρουσιάσας λεπτομερῶς καί αναλυτικῶς τήν δράσιν τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς, άποτελουμένης έκ τών κ.κ. Φρατέλη Ναχμία, Σάββα Κούλια, Σαμουήλ Ι. Κοέν, Φρ. Φόρτη, δράσιν όντως πρωτοφανή καί άποτελεσματικῆν κατά τήν περίοδον τῆς μεγάλης έντάσεως τῆς γρίπης, κατά τήν όποίαν έσώθησαν έκ βεβαίου θανάτου καί καταστροφῆς πλείοι άποροι οίκογένειαι τῆς Κοινότητός μας, ὡς καί προσφύγων όμοθρήσκων μας προσωρινῶς έγκατασταθέντων ένταῦθα.»

Φύλλο Μαρτίου 1919, "Ετος Β", ἀριθ. 6:

«ΒΟΛΟΣ - Τήν 3ην Μαρτίου έ.έ. εἰς τη εύκαιρίά τῆς έορτῆς του Πουρίμ ό Σύλλογός μας «Ποαλέ Σιών» διωργάνωσεν ώραίαν χορο-προεσπερίδα έν τῇ άρχοντικῇ οίκίᾳ του κ. Μάρκου Ἠλία Γκανή, Προξένου τῆς Ἰσπανίας, πάνυ εύγενῶς προσφερθέντος, καθ' ἣν έγένετο ή κλήρωσις λαχείου ύπέρ του Ε.Ε.Κ., τήν διάθεσιν του όποίου εύγενῶς άνέλαβον αἱ Δες Περιστέρα Κόφμαν, Εύτυχία Ἠλ. Δασκαλάκη καί Ματθίλδη Μ. Τσεζάνα, διαθέσσαι ύπέρ τά 150 λαχεῖα. Δυστυχῶς, όμως, άφ' ενός μέν τό πένθος όπερ έσκόρπισε - άτά τήν διάβασίν τῆς ή έπάρατος νόσος, άποκλείσαν πολλές οίκογενείας τῆς ώραίας αὐτῆς συγκεντρώσεως... Παρ' όλα ταῦτα ή έορτή, ἣν έτίμησαν καί άρκεταί οίκογένειαι άλλοδόξων συμπολιτῶν μας, μεταξύ τών όπαίυν διακρίνομεν τούς κ.κ. Γ. Μαϊμούκαν, διευθυντήν Κέντρου Ἐφοδιασμοῦ, Πατάλαν, μηχανικόν έλέγχου, Ἄγγελον Παρθένην μετά τῆς Δος Χατζηαναγνώστου... διεξήχθη μετά μεγάλης εύθυμίας καί ώραιότητος».

ΤΑ ΕΒΡΑΪΚΑ

"Ενας δρόμος τῆς Καρύστου, στό λιμάνι άριστε-
ρά...

Κεῖ πού δέναν τά καῖκια καί φορτώνανε τό μου-
στο...

"Ητανε τά χρόνια εκείνα, ή παληά ή αγορά
Πού πηγαίναν νά ψωνίσουν, κι άλλοι πέρναγαν
γιά... γούστο

Κι' ἦσανε άραδιασμένα, κάμποσα έμπορικά
Πού στά ράφια τους άπάνω, είχαν... δύο τόπια...

ντρίλι
Πιάτα, λάμπες πετρελαίου καί λογῆς... μπαχαρικά
Τρεῖς κουβάδες γιά... πηγάδι καί φιλίλια γιά... καν-
τήλι...

Μέ αυτά όμως τά είδη, ζάχαρι, σαποῦνι κι' άλλα
Γίνονταν «άλισβερίσι», σάν... κατέβαιναν χωριάτες
Παίρνανε τά βούτυρά τους, πούφερναν σέ μιá
μπουκζλα

Και γι' άντάλλαγμα τούς διναν, δύο γυάλινες... κα-
νάτες

Θόρυβος πῆγαινε - έλα, δέν έχαναν τόν καιρό τους
Ψώνιζαν γιά νά προλάβουν, μέρα, τήν έπιστροφή
Κι' άλλοι πούχαν τελειώσει κι' έδεσαν τόν... γαῖδά-
ρό τους

Πῆγαιναν νά κολατσίσουν, πάρα κάτω στή... στρο-
φή

Κι' ή καμπάνα του "Αη - Νικόλα, σάν κτυποῦσε...
μεσημέρι

Κλείνανε τά μαγαζιά τους, κι' έφευγαν γιά... φαγη-
τό

"Εχοντας μιá... νταμιζάνα, μέ κρασί στό ένα χέρι
Κι' έπαιρναν τήν... άνηφόρα, δίχως... άργοπορητό

Κι' όπως λέει κι' ό λαός μας, «μπείκα» τήν έπερ-
νοῦσαν

"Όλοι οἱ καταστηματάρχες, πούσανε σ' αυτό τό
δρόμο...

Και «ΕΒΡΑΪΚΑ» τόν λέγαν καί ποτέ δέν τόν ξε-
χνούσαν

Νά τό γράφουν καί στό γράμμα, πούστελναν μέ...
ταχυδρόμο

Σήμερα μέσ στό δρόμο αυτό, μέ ζῶα οἱ χωριάτες
Πάσανε νά κυκλοφοροῦν, αλλά μέ τροχοφόρα
Τά πλούσια τά μαγαζιά, γεμάτα μέ πελάτες...

Κι' όλόκληρη ή αγορά, έγινε... χρυσοφόρα

Κι' άν έμεινε κανείς παληός

"Εμπορος σέ μιάν άκρη...

"Όπως κυττάζει σιωπηλός

Σκουπίζει κάποιω... δάκρυ...

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

(Άπό τήν ποιητική συλλογή

«Καρυστινές... Όμορφιές»,

πού κυκλοφόρησε πρόσφατα)

Του - Μπισβάτ: 'Ο 'Εβραϊος κοντά στη φύση — Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

Τό παρακάτω άρθρο του Ραββίνου 'Ηλίας Σαμπενταϊ αναδημοσιεύεται, λόγω έπικαιρότητας, από τό βιβλίο «'Ομιλίες Περιόδου 1979» τής Μπενέ - Μπερίτ:

Θά έπιχειρήσουμε μία σύντομη Ιστορική αναδρομή γύρω από τή σημασία του Του - Μπισβάτ πού, κυριολεκτικά, σημαίνει ή 15η μέρα του μηνός Σεβάτ.

Η ιστορία του 'Ιουδαϊσμού είναι μία Ιστορία γεμάτη από καινοτομίες, από καινούργιους και έπαναστατικούς Θεσμούς πού είσήγαγαν οι 'Εβραίοι σέ διάφορες περιόδους τής μακρόχρονης Ιστορίας τους και πού άφησαν ανεξίτηλη τή σφραγίδα τους πάνω στην έν γένει πορεία του έβραϊκού λαού, αλλά και άλόκληρης τής ανθρωπότητας. Σάν τέτοιους έπαναστατικούς θεσμούς θά μπορούσαμε νά αναφέρουμε τή διδασκαλία του 'Αβραάμ περί Μονοθεϊσμού, τή νομοθεσία του Δεκάλογου, τήν έβδομαδιαία άργία του Σαμπάτ, τό νόμο του 'Ιωβηλαίου και πολλούς άλλους.

Απ' αυτήν τήν άποψη θά μπορούσαμε νά πούμε πως και τό Ιουδαϊκό ήμερολόγιο, όπως αυτό αναπτύχθηκε κατά τή διάρκεια αιώνων, παρουσιάζει πολλές καινοτομίες άπέναντι σ' όλα τά άλλα γνωστά ήμερολόγια. Τό έβραϊκό ήμερολόγιο αναγνωρίζει τέσσερις ξεχωριστές μέρες του έτους σάν «πρωτοχρονιά». Η κάθε πρωτοχρονιά δέ, όπως έπξηγείται στη Μισνά, Πραγματεία Ρώς — 'Ασσανά, έχει τό δικό της χαρακτήρα και συμβολισμό.

Τό Του - Μπισβάτ άντιπροσωπεύει τή γεωργική πρωτοχρονιά του Ιουδαϊκού ήμερολογίου, τό Ρώς - 'Ασσανά Λαϊλανότ. Η καθιέρωση αυτής τής πρωτοχρονιάς έγινε γιά λόγους πρακτικούς: Κατά τήν έποχή του Ναού δηλαδή, έπρεπε νά υπάρχει μία ήμέρα, σύμφωνα μέ τήν όποία θά γινόταν ό ύπολογισμός τής έτήσιας προσφοράς τής δεκάτης, όπως και γιά τόν ύπολογισμό των άλλων γεωργικών προσφορών: τερομμά, όρλά, σεβίχτ, κλπ.

Όπως ό έτήσιος φόρος, πού ό καθένας ύποχρεούται νά καταβάλλει στό κράτος, ύπολογίζεται μέ βάση τό φορολογικό ή τό οικονομικό έτος ή όπως τά έτη σπουδών ύπολογίζονται βάσει του άκαδημαϊκού έτους, έτσι και γιά τά άγροτικά προϊόντα και τά φρούτα των δένδρων ό ύπολογισμός τής έτήσιας παραγωγής γίνεται μέ βάση τήν 15η μέρα του Σεβάτ.

Η καθιέρωση αυτής τής ήμέρας σχετίζεται, φυσικά, μέ τίσ ειδικές κλιματολογικές συνθήκες πού έπικρατούν στό Έρετς - 'Ισραήλ, όπου μέχρι αυτήν τήν ήμερομηνία έχει πέσει τό μεγαλύτερο ποσοστό των χειμερινών βροχών και έκτοτε πλέον άρχίζει ή περίοδος τής άνθίσεως και τής ανα-

Κερυμικο πιάτο μέ τά διάφορα είδη φρούτων και τήν μπεραχά γιά τούς καρπούς των δένδρων (Αύστρια, 19ος αιώνας).

πτύξεως των φρούτων.

Η ήμέρα αυτή, κατά τήν Ιουδαϊκή παράδοση, χαιρετίζει τήν έτήσια ανανέωση και αναζωογόνηση του φυσικού κόσμου, μετά τή βαρεία χειμερινή περίοδο, και πάνω στά δένδρα άρχίζουν νά διακρίνονται τά πρώτα ίχνη των καρπών. Ός έκ τούτου ή 15η μέρα του Σεβάτ θεωρείται ως ήμέρα των γενεθλίων των φρούτων. Αυτή ή ήμέρα, λοιπόν, σημαίνει τήν άπαρχή των ύποχρεώσεων και των καθηκόντων του κάθε 'Εβραίου άγρότη, σχετικά μέ τό ύψος των έτήσιων προσφορών του.

Είναι φανερό πως ή σημασία τής ήμέρας αυτής ίσχυε κατά τήν περίοδο του Ναού και όταν τό άρχαίο Ιουδαϊκό κράτος διοικείτο σύμφωνα μέ τήν Ιουδαϊκή νομοθεσία. Μέ τήν άπαρχή τής περιόδου τής Διασποράς, τής καταστροφής του Ναού και τής περιπλανήσεως των 'Εβραίων σέ όλο τόν κόσμο έπαψε, αυτόματως, ή 15η του Σεβάτ νά άποτελεί μία ιδιαίτερη ήμέρα ή ήμερομηνία.

Η άπασχόλησή μας, όμως, μέ αυτήν τήν ήμέρα του ήμερολογίου μας, πέρα από τήν Ιστορική σημασία πού έχει, μάς προσφέρει και τή δυνατότητα νά έντυπώσουμε και νά έμβραθύνουμε στό πνεύμα και τό νόημα του 'Ιουδαϊσμού και νά ξεκαθαρίσουμε όρισμένες παρεξηγημένες άντιλήψεις πού ό μή έβραϊκός κόσμος δημιούργησε γιά τούς 'Εβραίους και τόν 'Ιουδαϊσμό.

Κατά τή μακρόχρονη Διασπορά των 'Εβραίων, οι τελευταίοι, κυνηγημένοι και άνυπεράσπιστοι, κλεισμένοι μέσα στό άσφυκτικό περιβάλλον των γκέττο και αίχμαλτωτισμένοι από τό διεστραμμένο καπρίτσιο των έκάστοτε μισαλλόδοξων άφεντάδων τους, δημιούργησαν στόν κάθε έπιπόλαιο παρατηρητή τήν έντύπωση ότι άποτελούν έναν άντι - κοινωνικό λαό, πού τά ένδιάφερόντά του περιστρέφονται μόνο γύρω από τό έμπόριο, ότι ή Τора προτρέπει τόν 'Εβραίο νά άσχολεϊται μόνο μέ χρηματιστηριακές δραστηριότητες και ότι, τέλος, οι 'Εβραίοι δέν έχουν κανέναν άπολύτως δεσμό μέ τή φύση και μέ τίσ χειρωνακτικές γεωργικές κι άγροτικές άσχολίες.

Γι' αυτή τήν πλαστογράφηση τής εικόνας του 'Εβραίου και του 'Ιουδαϊσμού δέν εύθύνεται, φυσικά, ούτε τό έβραϊκό μας πνεύμα ούτε ή θρησκευτική μας κληρονομιά. Η άγρια και κτηνώδης μεταχείριση των 'Εβραίων από τούς

διάφορους άλλοεθνείς διώκτες είναι η μόνη υπεύθυνη για τον αποπροσανατολισμό του Έβραίου και τη στροφή του προς τις χρηματιστηριακές μόνο απασχολήσεις.

Μία σύντομη ιστορική ανασκόπηση του Του - Μπισβάτ αρκεί για να μας δείξει ποιά είναι πράγματι αυτό το πνεύμα του Ιουδαισμού. Το Του - Μπισβάτ μας μεταφέρει στην άνοικτη ύπαιθρο, εκεί όπου ρέουν τα ποτάμια κι όπου ανθίζουν τα λειβάδια, εκεί όπου ήχει η φλογέρα του βοσκού κι εκεί όπου η Ρούθ μάζευε στάχια μέσα από τους άγρους του Μπόαζ. Το Γκαλούτ, η Διασπορά κι όχι ο Ιουδαϊσμός μας μεταμόρφωσε σε περιπλανώμενους εμπόρους και χρηματιστές.

Ας επανέλθουμε, όμως, στο θέμα μας. Πολλά και σπουδαία διδάγματα σχετίζονται μ' αυτή την ημερομηνία της 15ης του Σεβάτ.

Στόν έβραϊκό αγρό τίποτε δεν ωριμάζει μόνον για τόν αφέντη, κανένα δένδρο δεν αποδίδει καρπούς μόνο για τόν ιδιοκτήτη. Οι νόμοι και οι κανόνες, που διέπουν την προσφορά μέρους της παραγωγής, εξευγενίζουν και εξυψώνουν τις απλές υλιστικές χαρές κι απολαύσεις, σε έργα και πράξεις γεμάτες ανθρωπισμό. Σε πράξεις που δείχνουν τη μέριμνα και τó ενδιαφέρον μας για τó συνάνθρωπο και τó γείτονα, με την προσφορά ενός μέρους της ετήσιας παραγωγής για αγαθοεργούς και κοινωνικούς σκοπούς. Σε κάθε επέτειο της 15ης του Σεβάτ, η ιουδαϊκή νομοθεσία απευθύνεται στον κάθε δικαιούχο και ιδιοκτήτη των δώρων της φύσεως, λέγοντας προς αυτόν: συγκράτησε τόν έαυτό σου· μή συλλέγεις τά πάντα για τόν έαυτό σου· άφησε κάποια γωνίτσα του χωραφιού σου για τó φτωχό και τόν μη έχοντα.

Η ιουδαϊκή νομοθεσία απέχει πολύ και διαφέρει ριζικά από τή θεωρία του άνωθεν έπιβαλλόμενου (κατευθυνόμενου) σοσιαλισμού ή τή θεωρία της δικτατορίας του προλε-

ταριάτου. Εκεί όπου αυτές οι θεωρίες ίσοπεδώνουν τήν ατομικότητα του χαρακτήρα και τήν προσωπικότητα του ατόμου, ο Ιουδαϊσμός έπιτάσσει τήν αγάπη και τή μέριμνα για τó συνάνθρωπο, σάν ένα υπέρτατο θρησκευτικό χρέος και καθήκον.

Μέχρι τις άρχές του 16ου αιώνα τó Του - Μπισβάτ δέν αποτελεί παρά μιά ιστορική ανάμνηση των κανόνων εκείνων που διέυθυναν τήν αγροτική ζωή του άρχαιου ιουδαϊκού κράτους. Από τήν έποχή, όμως, εκείνη αναβιώνει έκ νέου ή σημασία και ο συμβολισμός της 15ης μέρας του Σεβάτ. Υπό τήν επίδραση των σοφών Καββαλιστών της Σάφεντ αναβιώνει έκ νέου τó Του - Μπισβάτ, υπό μιά νέα μορφή — σάν Γιορτή των φρούτων. Από τότε χρονολογούνται τά βασικά ήθη και έθιμα του Του - Μπισβάτ, δηλαδή ή άπαγγελία των ειδικών μπεραχότ για τά φρούτα της γής και τούς καρπούς των δένδρων. Πάντοτε δέ καταβολόταν ιδιαίτερη προσπάθεια όπως στο τραπέζι, γύρω άπό τó όποιο είναι συναθροισμένη όλη ή αίκογένεια, να υπάρχει λίγο σιτάρι, σταφύλια, σύκα, ρόδια, έλιές, άμυγδαλα και μέλι — που είναι τά έφτά είδη, για τά όποια ο Θεός εύλόγησε τή Γή του Ισραήλ.

Η ανάβιωση του Του - Μπισβάτ από τούς Καββαλιστές αποτελούσε έναν καινούργιο τρόπο με τόν όποιο εξέφρασαν τούς πανάρχαιους και άκατάλυτους δεσμούς που ένωνουν τόν έβραϊκό λαό με τή Γή της Έπαγγελίας. Υπ' αυτή δέ τήν έννοια, ή συνεισφορά του Του - Μπισβάτ για τή διαιώνιση αυτού του δεσμού στις καρδιές των Έβραίων είναι πολύ σημαντική.

Με τήν άπαρχή της έπιστροφής των πρώτων Έβραίων σκαπανών στο Έρετς - Ισραήλ και, κυρίως, μετά τή σύσταση του Κράτους, ή 15η του Σεβάτ προσέλαβε και πάλι νέες διαστάσεις και περιεχόμενο, εξέλιξάσμενη σε Χάγκ Άνετιότ, στή «γιορτή του φυτέματος» δένδρων. Με αυτή τή νέα μορφή της έκφράζει, πέρα από τούς δεσμούς λαού και γής, τήν αγάπη και τή μέριμνα του Έβραίου για τή φύση και τήν ανάπτυξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Τό ενδιαφέρον του Έβραίου για τή φύση, γενικά, και για τά δένδρα ειδικότερα, δέν είναι κάτι τι καινούργιο για τήν έβραϊκή ιστορία. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ των κανόνων εκείνων που θεσπίζει ή Τορά για τούς νεοφερμένους άποίκους της Γής Χαναάν είναι κι ο εξής:

«Όταν πολιορκείς πόλιν τινά, ήμέρας πολλές, πολέμων αυτήν διά να έξουσιάσης αυτήν, δέν θέλεις έξολοθρεύσει τά δένδρα αυτής, καταφέρων εις αυτά πέλεκυν... και δέν θέλεις κόψει αυτά. Διότι, μήπως είναι άνθρωπος τó δένδρον του άγρου, ώστε να έλθει έναντίον σου έν τή πολιορκία;» (Δευτερ. 20:19).

Τήν ίδια μέριμνα για τó δένδρο έκφράζει και ή παρακάτω άλληγορική ραββινική διδασκαλία:

«Όταν ένας κόβει ένα όπωροφόρο δένδρο, τó κλάμα του δένδρου σκεπάζει όλον τόν κόσμο· από τή μιά ως τήν άλλη άκρη· μόνο που τó κλάμα αυτό δέν συλλαμβάνεται από τó ανθρώπινο αυτόν».

Θά κλείσουμε με μιά σχετική διδασκαλία του περίφημου Ραμπί Γιοχανάν μπέν Ζακκάι:

«Εάν τή στιγμή που άσχολείσαι με τó φύτεμα ενός δένδρου έλθουν και σου είπω: Ήρθε ο Μασίαχ! Πρώτα θά άποπερατώσεις τó φύτεμα και έπειτα θά πäs να τόν προύπαντήσεις».

יְבְרָיִתָּה ΧΡΟΝΙΚΑ

**Μηνιαϊον όργανον του Κεντρικού Ισραηλτικού
συμβουλίου της Ελλάδος
Γραφεία: Πειραιώς 46, Αθήναι (106) - Τηλέφ.
52.29.153**

Έκδότης: τó Κ.Ι.Σ. εκπροσωπούμενον υπό του Προέδρου
του κ. Ίωσήφ Λόβιγερ, ο όποιος είναι και υπεύθυνος
συμφώνως τώ νόμω (Πειραιώς 46 - Αθήναι).

**Επιμέλεια έκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος
της Ένώσεως Συντακτών Περιοδικού Τύπου.
Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης
ΕΠΕ Σπ. Δοντά 10, Αθήναι**

ΤΕΥΧΟΣ 25 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1980 • ΤΕΒΕΤ 5740

● Η άναδημοσίευσις κειμένων είναι έλευθερία
με τήν προϋπόθεση ότι θά αναφέρεται ή πηγή· Πε-
ριοδικό «Χρονικά», Κεντρικού Ισραηλτικού Συμ-
βουλίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΝΤΡΕΪΦΟΥΣ:

‘Η αφόρητη αλήθεια

«Γιατί ή υπόθεσις Ντρέϊφους, γιά τήν όποία τόσα πολλά έχουν είπωθή και γραφή, εξακολουθεϊ και σήμερα να είναι ακόμη ζεστή, επίκαιρη, παρούσα;»: τό έρώτημα αυτό έθεσαν οι Jean Cherasse και Patrice Bousset, συγγραφείς του βιβλίου: «Dreyfus ou l' intolérable verité» (Paris Pygmalion, 1975) σέ διάφορες προσωπικότητες της Γαλλίας, διαφορετικής πολιτικής τοποθετήσεως.

‘Απάντησαν, μεταξύ άλλων οι Fr. Brigneau (άρχισυντάκτης της έφημερίδος «Minute»), Al. Krivine (έπικεφαλής τμήματος της τ. Κομμουνιστικής Ligne), M. Debre (τ. πρωθυπουργός, γκαλλιστής), Ed. Faure (τ. πρωθυπουργός - πρόεδρος της Βουλής, κεντρώος) και Fr. Mitterrand (σοσιαλιστής).

‘Από τις απαντήσεις αυτές, κι από άλλες, δίνουμε μερικά αποσπάσματα μέσα στο κύριο κείμενο που ακολουθεί:

‘Η ιστορία του Ντρέϊφους γυρίστηκε και προσφάτως σέ ταινία στή Γαλλία (τό 1974), μέ σενάριο του ίδιου συγγραφέα J. Cherasse και μέ τόν ίδιο τίτλο του βιβλίου.

‘Υπενθυμίζεται ότι και στήν ‘Ελλάδα γυρίστηκε ταινία μέ τόν τίτλο «είμαι άθώος», μέ τούς Α. ‘Αλεξανδράκη, Λ. Κωνσταντάρα, Δ. Μυράτ, Β. Ζουμπουλάκη κ.ά. (Προεβλήθη τελευταίως από τήν τηλεόραση της ΕΡΤ, στίς 5 Δεκεμβρίου 1979).

Τό άρθρο που ακολουθεί είναι μεταφρασμένο από τό ούγγρικά. ‘Αξιζει να τό διαβάσουν, ιδιαίτερα οι νεώτεροι, γιά να δοϋν ανάγλυφα τήν άδικία στήν όποία μπορεί να όδηγήσουν οι θρησκευτικές και φυλετικές διακρίσεις και τό μίσος.

ΟΛΟΚΛΗΡΗ Η ΑΛΗΘΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ ΝΤΡΕΪΦΟΥΣ

Στίς 5 ‘Ιουνίου 1908 ή ούγγρική έφημερίδα Magyarorszag δημοσίευε τά παρακάτω:

«Τό λείψανο του Ζολά στο Πάνθεον. ‘Από τό Παρίσι μαθαίνουμε ότι χθές, στο νεκροταφείο της Μονμάρτης έγινε ή έκταφή του λείψανου του Ζολά. ‘Επειδή τό έξωτερικό δρύινο φέρετρο είχε πιά διαλυθεί τό μολυβένιο φέρετρο, άφού τοποθετήθηκε μέσα σέ καινούργιο δρύινο, ξεκίνησε μέ νεκροφόρα άμαξα, γύρω στίς 8 παρά τέταρτο τό βράδυ, γιά τό Πάνθεον. ‘Η νεκροφόρα έφθασε μπροστά στο Πάνθεον, γύρω στίς 8 τό βράδυ, όπου ήσαν μαζεμένα 8 - 10 χιλιάδες άτομα, από τά όποια άλλα άποδοκίμαζαν και άλλα ζητωκραύγάζαν. Μιά όμάδα φοιτητών έκανε διαδήλωση και φώναζαν να μή θάφτει τό λείψανο μέσα στο Πάνθεον. Προσπάθησαν μάλιστα να περάσουν μέσα στο Πάνθεον κραυγάζοντας:

— Κάτω ό Ζολά! Ζήτω ό βασιλιάς!

Οι άστυνομικοί, που ήσαν μπροστά στα κάγκελα του Πάνθεου, άπομάκρυναν τούς φοιτητές. Οι μοναρχικοί έτοιμάζουν γιά σήμερα μεγαλύτερη διαδήλωση. Κατά τίς χθεσινές διαδηλώσεις ή άστυνομία συνέλαβε 40 άτομα. Πάνω σ’ ένα διαδηλωτή βρέθηκε γεμάτο περίστροφο. ‘Από τίς άνακρίσεις άποδείχθηκε ότι τή διαδήλωση όργάνωσε τό μοναρχικό σωματείο «Patrie Française».

Πρίν τό μεσημέρι σήμερα έγινε, στα πλαίσια της συνηθισμένης τελετής, ή ταφή του λείψανου, μέ παρέλαση στο τέλος, μπροστά στο φέρετρο στρατιωτικών τμημάτων. ‘Ενώ γίνονταν αυτά, γύρω από τό Πάνθεον, άγριες διαδηλώσεις λάβαιναν χώρα. ‘Ομάδες διαδηλωτών, άφού έσπασαν σέ πολλά σημεία τή ζώνη που σχημάτιζαν οι άστυνομικοί, όρμησαν πάνω στίς άμαξες και τ’ αυτοκίνητα που μετέφεραν τά λουλούδια, κατάφεραν να όρπάξουν μερικά στεφάνια και να τό ρίξουν μέ κραυγές πάνω στο πλήθος. ‘Η χήρα του Αίμιλίου Ζολά, που έστεκε όρθια στα σκαλοπάτια, παρακολούθησε όλη τήν άναταραχή και ξέσπασε σέ κλάματα. ‘Η άστυνομία τελικά, μέ επέμβαση, έβαλε τέλος στίς άγριότητες και ή συμπλοκή που άκολούθησε τέλειωσε μετά 5 λεπτά.

‘Από τό Παρίσι ακόμα μαθαίνουμε ότι, μετά τήν ταφή του Ζολά μέσα στο Πάνθεον άγνωστο άτομο πυροβόλησε μέ περίστροφο και τραυμάτισε τόν Ντρέϊφους. Τό τραύμα του Ντρέϊφους δέν είναι σοβαρό. ‘Η άστυνομία άναζητά τόν άγνωστο δολοφόνο».

Τήν επομένη (6 ‘Ιουνίου 1908) ή ίδια έφημερίδα γράφει: «Πυροβόλησαν τόν Ντρέϊφους. ‘Από τό Παρίσι μαθαίνουμε ότι ό άνθρωπος που μέσα στο Πάνθεον πυροβόλησε δύο φορές τόν Ντρέϊφους, δέν είναι άλλος από τόν Gregory, συνεργάτη των μοναρχικών έφημερίδων Gaulois και France Militaire ήλικίας 63 χρονών. Τό πλήθος όρμησε πάνω στο δολοφόνο και τόν κακοποίησε άγρια. Τό πρόσωπο του γέμισε άμέσως αίματα και τό ρούχα του έγιναν κομμάτια. ‘Η άστυνομία μέ πολύ κόπο μπόρεσε να

τόν έλευθερώσει από τό πλήθος, πού είχε πέσει πάνω του και νά τόν μεταφέρει κατόπιν στό φυλάκιο όπου τόν άνέκρινε.

Έκεί ο Gregory είπε ότι, νοιώθοντας σάν φρουρός - άγγελος τής τιμής του γαλλικού στρατού, πυροβόλησε τόν Ντρεΰφους, γιά νά μη πάρει μέρος ο στρατός ενάντια στή διαδήλωση, πού θά γινόταν, τήν ώρα τής τελετής στή μνήμη του Ζολά.

Από τήν άκτινογραφία φάνηκε ότι δέν έχει σφαιρα στό σώμα του ο Ντρεΰφους και ή γιατρεία του θά γίνει γρήγορα. Στο προσκέφαλό του ήλθαν τρεις ύπουργοί και ο εκπρόσωπος του προέδρου Fallieres. Ο Ντρεΰφους περιορίστηκε νά πεί: «Έμένα πιά τίποτε δέν μπορεί νά εκπλήξει σ' αυτή τή ζωή!»

Ο άπόστρατος ταγματάρχης Ντρεΰφους γιατρεύτηκε γρήγορα από τά τραυμάτα του, ενώ ο δολοφόνος Gregory απαλλάχθηκε από τό όρκωτό δικαστήριο, διότι αυτό δέχθηκε ότι ή δολοφονική του άπόπειρα έγινε από βρασμό ψυχικής όρμής. Τό λείψανο του Ζολά άναπαύεται εϊρηνικά μέσα στό Πάνθεον, όπου είναι θαμμένοι οί μεγάλοι του γαλλικού έθνους. Η συζήτηση όμως γύρω από τήν ύπόθεση Ντρεΰφους συνεχίζεται.

Παρά όλον ότι από τό 1899 ο Ντρεΰφους άφησε πίσω του τό νησί του Διαβόλου, τό 1906 άποκαταστάθηκε και μετά πολέμησε μέχρι τέλος στον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, πολλοί ήσαν ακόμα εκείνοι, πού μέχρι τό 1930, θεωρούσαν Γερμανό κατάσκοπο, τόν άλλοτε λοχαγό στό τμήμα πληροφοριών του 2ου Γραφείου του Γαλλικού Έπιτελείου. Η άλήθεια φωτίστηκε τό καλοκαίρι του 1930 από τόν φόν Schwarzkorpen, άπόστρατο άντισυνταγματάρχη, άλλοτε στρατιωτικό ακόλουθο τής γερμανικής Πρεσβείας στό Παρίσι. Όταν δημοσιεύτηκαν τ' άπομνημονεύματά του ο Schwarzkorpen δέν ζούσε πιά. Τίς σημειώσεις του, έδωσε στήν δημοσιότητα ο συνταγματάρχης Bernhard Schwertfeger και έτσι ξεκαθάρισε ο Ντρεΰφους από τίς κατηγορίες. Έκείνη τήν εποχή ο ήρωας τής δίκης ήταν 74 χρόνων. Η ψυχική του άνακούφιση ήταν μεγάλη, διότι τώρα όλοι όσοι είχαν άμφιβολίες θά μάθαιναν ότι δέν ήταν αυτός πού πούλησε τά μυστικά του Γαλλικού Έπιτελείου, αλλά ένας ξεπεσμένος άριστοκράτης άξιωματικός, ο ταγματάρχης Ferdinand Walsin Esterhazy.

Η ύπόθεση Ντρεΰφους άρχίζει τό 1894. Τήν εποχή εκείνη σκληρός άγώνας γινόταν μεταξύ τής γαλλικής άντικατασκοπείας και τής γερμανικής ύπηρεσίας πληροφοριών. Τό 2ο Γραφείο πληροφοριών του Γαλλικού Έπιτελείου μαθαίνει ότι ένας άξιωματικός του Έπιτελείου πούλησε στους Γερμανούς σπουδαία μυστικά, διάφορα χαρτιά και χάρτες, πού τά πήρε στα χέρια του ο άντισυνταγματάρχης Schwarzkorpen, στρατιωτικός ακόλουθος τής πρεσβείας του αυτοκράτορα Γουλιέλμου, στό Παρίσι. Ένας πράκτορας τής γαλλικής άντικατασκοπείας κατάφερε νά κλέψει από τόν προθάλαμο τής Πρεσβείας ένα σπουδαίο στοιχείο. Τό λάφυρο ήταν ένα σημείωμα (bordereau) δηλαδή συνοδευτικό ύπόμνημα, πού είχε γραμμένα, κατά σειρά, τά ύλικά τά όποία ο άγνωστος κατάσκοπος παρέδωσε στό Γερμανό στρατιωτικό ακόλουθο. Τό σημείωμα (bordereau) πού ήταν χειρόγραφο, έλεγε τά εξής:

«Δέν πήρα μήνυμα εάν θέλετε νά συναντηθείτε μαζί μου. Παρά τούτο, σας στέλνω μερικές σπουδαίες πληροφορίες δηλαδή:

1. Σχόλιο, σχετικά με τό ύδραυλικό φρένο του πυ-

ροβόλου των 120 χλσ, καθώς και περίληψη σύμπερασμάτων από τήν πείρα λειτουργίας του.

2. Σχόλιο, πού άφορά τίς μονάδες άμυνας κρουσης. Τό νέο σχέδιο προβλέπει μερική κινητοποίηση.

3. Σχόλιο, σχετικά με τήν κινητοποίηση των μονάδων πυροβολικού.

4. Σχόλιο, γιά τή Μαδαγασκάρη.

5. Προσωρινό ένχειρίδιο βολής πιδνίου πυροβολικού (1894. 14 Μαρτίου).

Η άπόκτηση του πιο πάνω τελευταίου στοιχείου, ήταν εξαιρετικά δύσκολη διότι και έγω ακόμα, μόνο γιά λίγες ήμέρες μπωρώ νά τά έχω στή διαθέση μου. Ο ύπουργός Στρατιωτικών έχει τυπώσει, γιά τό πυροβολικό άντίτυπα απ' αυτό σέ περιορισμένο άριθμό τό δέ Σώμα είναι ύπεύθυνο γι' αυτά. Καθε άξιωματικός πού εφοδιάζεται με τέτοιο άντίτυπο, είναι ύποχρεωμένος νά τό έπιστρέψει μετά τα γυμνάσια. Έσ' όσον λοιπόν σας ενδιαφέρει αυτό και θέλετε νά κρατήσετε, σημειώσεις - έξ ανάγκης δέ τό βιβλίο είναι στα χέρια μου ακόμα - τότε θά σας τό ξαναστείλω. Φυσικά αυτό θά γίνει έφ' όσον δέν θέλετε νά τό άντιγράψετε ολόκληρο. Διότι και σ' αυτή τήν περίπτωση μπωρώ νά σας στείλω άντίγραφο. Αυτή τή στιγμή ξεκινώ γιά γυμνάσια».

Ο συνταγματάρχης Sandherr, προϊστάμενος στό τμήμα άντικατασκοπείας, δέν ήταν βέβαια γραφολόγος, όταν όμως πήρε στα χέρια του τό λεπτό, ασπροκίτρινο και με τετραγωνίδια χαρτί, νόμισε πώς ξέρει ποιός ήταν αυτός πού τό έγραψε. Ο Sandherr, όπως και οί περισσότεροι Γάλλοι άξιωματικοί, ήταν άντισημίτης. Οί έπηρεασμένοι στή μόρφωσή τους από τό πνεύμα των παπύδων, άξιωματικοί, όταν έμαθαν πώς τοποθετήθηκε στό Έπιτελείο, έστω και προσωρινά, ένας Έβραϊός, άναστατώθηκαν πολύ. Ο δοκιμαζόμενος άξιωματικός ήταν ο Άλφρέδος Ντρεΰφους, πού είχε τελειώσει τίς στρατιωτικές του σπουδές με έξαιρετη έπίδοση και ύστερα από πολύχρονη ύπηρεσία σε στρατιωτικές μονάδες πέτυχε αυτή τήν τιμητική τοποθέτηση. Κατά τ' άλλα ο Ντρεΰφους δέν διέφερε πολύ από

τούς ἄλλους συναδέλφους του ἀξιωματικούς. Ὅπως ἐκεῖνοι, ἔτσι καὶ αὐτὸς πρῶτος τοὺς ἀνωτέρους του καὶ εἶχε τὴ στενοκεφαλία, πού χαρακτηρίζει τοὺς ἀξιωματικούς τῆς ἐποχῆς (καὶ σὲ πολλοὺς στρατοὺς ἀκόμα καὶ σήμερα).

Ὁ Ντρέϋφους μποροῦμε νὰ πούμε, ὕστερα ἀπὸ ὅσα ξέρουμε σήμερα, ὅτι δὲν ἦταν ὁ κύριος ἥρωας, ἀλλὰ τὸ θέμα ὑποθέσεως μὲ τὸ ὄνομά του, πού ἐπὶ δεκαετίες φούντωνε τὰ πολιτικὰ πάθη, ὅχι μόνον στὴ Γαλλία, ἀλλὰ σ' ὅλοκληρον τὸν κόσμον. Ὁ κύριος ἥρωας τῆς ὑποθέσεως, βρισκεται μεταξὺ ἐκείνων πού στάθηκαν στὸ πλευρὸ τοῦ Ντρέϋφους. Στὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους πρωτοστάτησε, πραγματικά, ὁ Αἰμίλιος Ζολά. Ὁ μεγάλος συγγραφέας, πού πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους, εἶχε γράψει τὸ ὄνομά του στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας μὲ τίς πνευματικές του ἐπιτυχίες, ἦλθε τώρα μὲ τοὺς ἀγῶνες πού ἔκανε γιὰ τὸν καταδικασμένον ἀδίκῃ ἀξιωματικῷ, νὰ λάμψει στὸν πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ στίβο ἐπιδεικνύοντας τὸ ἀνθρώπινον μεγαλεῖο του καὶ τὴ μοχηρικὴ ἀποφασιστικότητά του γιὰ τὴν πρόδο.

Διότι ὁ Ντρέϋφους καταδικάστηκε ἀδίκῃ. Τὸ μοναδικὸ ἐναντίον του στοιχείο ἦταν τὸ σημεῖωμα (bordereau) πού ἀναφέραμε πρὶν πάντων, γιὰ τὸ ὁποῖο μετὰ τὸν συνταγματάρχην Sandherr καὶ μερικοὺς ἄλλους γραφολόγοι ἀποφάνθηκαν πῶς ἦταν ἀπὸ τὸν Ντρέϋφους. Ὁ πρῶτος γραφολόγος πού βεβαίωσε τοῦτο, ἦταν ὁ Μαρκήσιος Mercier du Paty de Clam ταγματάρχης τοῦ Ἐπιτελείου. Μὲ τὴ βεβαίωσιν αὐτὴ ἐνημερώθηκε ὁ στρατηγὸς Gonse, ἀναπληρωτῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου, αὐτὸς τὸ ἀνέφερε στὸν ἀρχηγὸ τοῦ Ἐπιτελείου στρατηγὸ Boisdeffre, καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του στὸν ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν, στρατηγὸ Mercier. Γιὰ ὅ,τι ἔκαναν, δὲν εἶχαν καμμίαν ἀμφιβολία, δηλαδὴ πού πίστευαν ὅτι ὁ Ντρέϋφους ἦταν προδότης, διὰ τὸ ὅλοι τους, λίγο-πολύ, ἦταν ἀντισημίτες. Τίς υποψίες τους γιὰ τὸν Ντρέϋφους ἤλθε νὰ ἐνισχύσει καὶ ἓνα μῆνυμα μὲ ὑπογραφή τὸ ψευδώνυμον Alexandrine, τὸ ὁποῖον ἔστειλε ὁ Schwarzkoppen στὸν στρατιωτικὸ ἀκόλουθον τῆς Ἰταλίας, στὸ Παρίσι, Ranizzardi, στενὸ συνεργάτη του. Καὶ τὸ μῆνυμα αὐτὸ ἔπεσε στὰ χέρια τῆς γαλλικῆς ἀντικατασκοπείας.

«Στέλνω μαζί καὶ 12 χάρτες γιὰ τὸν Nizza, πού αὐτὸς ὁ παλιάνθρωπος D... ἄφησε σέ μένα γιὰ λογαριασμό σας. Τοῦ ἔκανα γνωστὸ ὅτι δὲν θέλετε νὰ ἔχετε ξανά ἐπαφὴ μαζί του. Ἀπάντησε ὅτι ἐγίνε παρανόησις καὶ θὰ κάνει κάθε δυνατό γιὰ ἱκανοποίησιν σας. Εἶπε ἐπίσης πῶς ἀναγνωρίζει τὴν ἐπιμονήν του καὶ ζητᾷ νὰ τὴν παραβλέψετε. Τοῦ ἀπάντησα ὅτι εἶναι ἀνόητος καὶ ὅτι δὲν πιστεύω, γιὰ σας, νὰ ἐπιδιώξετε ξανά ἐπαφὴ μαζί του.

Τόσον ὁ ἐπικεφαλῆς, τῆς ἀντικατασκοπείας ὅσον καὶ οἱ προϊστάμενοί του ἦταν βέβαιοι ὅτι ὁ μυστηριώδης D. δὲν ἦταν δυνατό νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Dreyfus, ἀν καὶ ὁ κατηγορούμενος λοχαγὸς ἀρνήθηκε. Τὴν ἀρνήσιν του δυνάμειν περισσότερον ἢ γνώμην τῶν γραφολόγων ἐκείνων πού εἶχαν ἀποφασισθῇ ὅτι τὸ σημεῖωμα (bordereau) δὲν ἦταν δυνατό νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν Ντρέϋφους. Ὑπῆρχαν ἐπίσης καὶ ἄλλα στοιχεῖα — ὅτι π.χ. ὁ Ντρέϋφους δὲν μποροῦσε νὰ ἔχει τὰ χαρτιά ἐκείνα πού κατὰ τὸ σημεῖωμα (bordereau) παρέδωσε στοὺς Γερμανούς, ἀφοῦ δὲν ἐτοιμαζόταν γιὰ γυμνάσιον — τὰ ὁποῖα βεβαίωσαν τὴν ἀθωότητά τοῦ λοχαγοῦ. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως τοῦ ἀπαγγέλθηκε κατηγορία. Εἶναι πολὺ πιθανόν, οἱ τότε ἀρχηγοὶ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ νὰ εἶχαν ἐγκοιραν ὁπισθοχωρήσει, εἰς δὲν εἶχε ξεκινήσει, μὲ ἀφορμὴ τὴν ὑπόθεσιν, ταυτόχρονη ἀντιβραϊκὴ ἐκστρατεία τῶν ἐφημερίδων, μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν ἀντιβραϊκὴ ἐφημερίδα Libre Parole. Ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς, πῆρε σχετικὰ πληροφορίες, γιὰ τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους, ἀπὸ τὸν ταγματάρχην Hubert

Henry. Ὁ Henry, ἀποφασισμένος γιὰ ὅλα καὶ πρὸ πάντων γιὰ τὴν καριέρα του, ὑπηρετοῦσε στὸ τμήμα τοῦ συνταγματάρχην Sandherr. Μέρα μὲ τὴ μέρα εἶχε τὴν αἴσθησιν ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν, ἀριστοκρατικῆς αὐτοῖ προέλευσης, λόγω τῆς καταγωγῆς του ἀπὸ χωρικοὺς, τὸν θεωροῦσαν κατώτερον. Νόμιζε λοιπὸν ὅτι τοῦ δινόταν τώρα ἡ εὐκαιρία νὰ κερδίσει πίστη, παράσημο καὶ προαγωγὴν, μαγεύοντας τὸ φητὸ του στὴ φλόγα πού ἀναψε ἡ ὑπόθεσιν Ντρέϋφους.

Ἡ πρώτη συνεδρίασις τοῦ ἀπὸ ἑπτὰ μέλη στρατοδικείου γιὰ τὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους ἐγίνε στίς 19 Δεκεμβρίου 1894. Ἐκπρόσωπος τοῦ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν, μέσα στὴν αἴθουσα, ἦταν ὁ ταγματάρχης Marie Georges Picquart. Ὁ ταγματάρχης γνώριζε ἀπὸ παλιά τὸν κατηγορούμενον, διότι τὸν εἶχε μαθητὴ στὴ στρατιωτικὴ σχολή. Ὁ καθηγητῆς δὲν ἐνοιώθη καὶ πολλὰ συμπάθεια γιὰ τὸ μαθητὴ. Τὸν θεωροῦσε αὐστηρῶς πειθαρχικόν, χωρὶς ὅμως ἐξαιρετικὰ δυνατότητες ἀνθρώπου. Ὁ καλλιεργημένος καὶ εὐαίσθητος Picquart ἦταν ὁ νεώτερος ταγματάρχης τοῦ στρατοῦ καὶ δὲν πολυσυμπαθοῦσε τίς αὐστηρές καὶ κουραστικές φάσεις τῶν στρατοδικίων. Παρὰ τοῦτο ὅμως προσπάθησε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν συνεδρίασιν χωρὶς προκατάληψιν. Τὴν ἄλλη μέρα, ἀναφέροντας στὸ στρατηγὸ Mercier, ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν, τοῦ ἔκανε γνωστὸ ὅτι τὰ στοιχεῖα ἐνοχῆς τοῦ Ντρέϋφους εἶναι λίγα καὶ ὅτι ἡ ὑπεράσπισιν ἀμφισβήτησε ζωηρὰ τὴν ἀξιοπιστίαν τους.

Ὁ ὑπουργὸς ἔδωξε τὸν ταγματάρχην καὶ κάλεσε ἀμέσως τὸν συνταγματάρχην Sandherr. Ὁ συνταγματάρχης παρουσιάστηκε ἔχοντας μαζί του τὸν φάκελον μὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ντρέϋφους. Ὁ στρατηγὸς μὲ διαρκῶς αὐξανόμενη νευρικότητα ξεφύλλιζε τὰ χαρτιά καὶ βεβαιωνόταν πράγματι ὅτι τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα μὲ μεγάλῃ δυσκολίᾳ μποροῦσαν νὰ καταδικάσουν τὸν Ντρέϋφους. Ἦταν λοιπὸν πιθανόν, τὸ στρατοδικεῖον νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον αὐτό, σ' ἀντίθεσιν μὲ τὴν κοινὴ γνώμην πού εἶχε πεισθεῖ γιὰ τὴν ἐνοχὴν τοῦ Ντρέϋφους, νὰ προκαλέσει μεγάλο σκάνδαλον, μὲ ἐπακόλουθον νὰ ἀναγκασθεῖ σὺν ὑπουργόν, νὰ παραιτηθῇ. Ἡ σκέψιν αὐτὴ τὸν ἀνασάτωσε καὶ γι' αὐτό, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν ὥρα, πού εἶχε περάσει τὰ μεσάνυχτα, κάθισε ὁ ἴδιος καὶ ἔγραψε σχόλιον γιὰ τὸν Ντρέϋφους. Τὸ γραπτὸν κλειστήκην μέσα σὲ ἐπιστολικὸν φάκελον, πού παρέλαβε ὁ ταγματάρχης Mercier du Paty de Clam, μὲ τὴν ἐντολὴ ὅπως στὸ τέλος τῆς ἀκροαματικῆς διαδικασίας καὶ προτοῦ οἱ δικαστὲς ἀποσυρθοῦν γιὰ νὰ βγάλουν ἀπόφασιν, τὸν παραδώσει, χωρὶς νὰ τὸν καταλάβῃ κανεὶς, στὸν πρόεδρον τοῦ στρατοδικείου. Ἔτσι τὸ περιεχόμενον τοῦ κλειστοῦ αὐτοῦ ἐπιστολικοῦ φακέλου ἐκρίνε, προσωρινά, τὴν τύχην τοῦ Ντρέϋφους. Διότι γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς πού συγκροτοῦσαν τὸ στρατοδικεῖον, ἡ γνώμην τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν, σήμαινε διαταγή. Ὁμόφωνα λοιπὸν κήρυξαν ἐνοχὸν τὸν Ντρέϋφους, γιὰ προδοσίαν τῆς πατρίδος καὶ τὸν καταδίκασαν σὲ δημόσια καθάρωσιν καὶ ἰσόβιον καθέρωσιν σὲ φρούριον.

Ὁ λοχαγὸς, ξέροντας τὴν ἀθωότητά του καὶ ἀντιμετωπίζοντας τὰ γεγονότα χωρὶς νὰ καταλαβαίνει, ὑποβλήθηκε πρῶτα στὴν καθάρωσιν, πού ἐγίνε στίς 5 Ἰαν. 1895. Στὴν αὐτὴ τῆς Στρατιωτικῆς Σχολῆς — πού ἄλλοτε μαθητεύσε ὁ Ντρέϋφους — εἶχε συγκεντρωθεῖ πολὺς κόσμος, ἐξαγριωμένος ἀπὸ τὴν ἀντιβραϊκὴν προπαγάνδα τῶν ἐφημερίδων. Ἀπ' ὅλα τὰ συντάγματα τῆς φρουρᾶς τοῦ Παρισιοῦ εἶχαν παραταχθεῖ τμήματα.

Τὸν Ντρέϋφους ἔφεραν 4 στρατιῶτες μισροστά στὸ στρατηγὸ Darras, πού ἦταν ἀνεβασμένος σ' ὄργανον. Ὁ στρατηγὸς τράβηξε τὸ σπαθί του καὶ μὲ δυνατὴν, γιὰ νὰ ἀκούγεται μακριά, φωνὴν κράυχσε:

— Ἀλφρέδε Ντρέϋφους! εἶσαι ἀνδρῆς νὰ φορᾷς τὴ

Λιθογραφία από τη δεύτερη δίκη του Ντρέυφους. Αγορεύει ο Εισαγγελέας συνταγματάρχης Carnier. Πίσω του Ντρέυφους οι συνήγοροι του Edgar de Mange και Ferdinand Labori.

γαλλική στολή! Στ' όνομα του γαλλικού λαού σέ καθαιρούμε.

Ο Ντρέυφους κραύγασε:

— Στρατιώτες! Από άθώο άνθρωπο παίρνουν την τιμή του! Ζήτηω ή Γαλλία! Τά τελευταία του λόγια όμως δέν ακούστηκαν, γιατί τά σκέπασε ή βουή του άναστατωμένου πλήθους. Χιλάδες κραύγαν:

— Θάνατος στον Ντρέυφους!

Εάν ύποχωρούσε ή διπλή σειρά των στρατιωτών, πού προστάτευε έτσι τόν κατάδικο από τό θυμό του πλήθους, ό Ντρέυφους θά κομματιαζότανε. Η ζώνη όμως αυτή ήταν άρκετά σταθερή καί έτσι ή τελετή τής καθαιρέσεως συνεχίστηκε. Ένας γιγαντόσωμος έπιλοχίας τής Προεδρικής Φρουράς ξήλωσε τίς έπωμίδες του Ντρέυφους καί τό κόκκινο σειρήτι από τό παντελόνι του, πού ξεχώριζε τούς άξιωματικούς του Έπιτελείου άπ' τούς άλλους, πήρε κατόπιν τό σπαθί του, τό έσπασε σέ δυό κομμάτια καί τά πέταξε καταγής. Ύστερα άπ' αυτά πήραν τόν κατάδικο γιά νά τόν μεταφέρουν. Ο Ντρέυφους ξαναφώναζε:

— Είμαι άθώος! Ζήτηω ή Γαλλία.

Τόν καιρό εκείνο — έκτός από τά μέλη τής οίκογενείας του — δέν ήταν κανείς άλλος πού πίστευε στήν άθωότητα του Ντρέυφους. Οί στρατηγοί καί οί άξιωματικοί του 2ου Γραφείου ήξεραν καλά μέ ποιά μέσα καταδικάστηκε ό λοχαγός, αλλά φυσικά σιωπούσαν. Η έφημερίδα Libre Parole συνέχιζε νά καυτηριάζει:

«Έδώ δέν στιγματίστηκε μονάχα ένας άνθρωπος γιά τό έγκλημά του. Άποκαλύφθηκε

σ' όλο τόν κόσμο ή ντροπή όλόκληρης φυλής.

Ο Γερμανός στρατιωτικός ακόλουθος φόν Schwarzkorpen γνώριζε φυσικά ποιός ήταν ό προδότης, άφού είχε μαζί του έπαφή. Τό γαλλικό Έπιτελείο παρουσιάζοντας ένα άποδιοπομπαίο τράγο σαν προδότη, έξυπηρετούσε μιά χαρά, τή γερμανική ύπηρεσία άντικατασκοπείας, όχι όμως καί τή συνείδηση του Γερμανού άντισυνταγματάρχη — τόν έλεγαν «παληάς κοπής» άξιωματικό — πού ένοιωθε άμοιβαίο καθήκον νά βοηθήσει τόν Ντρέυφους γιά νά ξανάβρει τήν τιμή του. Νά ένεργήσει όμως ύπηρεσιακά γιά τό σκοπό αυτό δέν μπορούσε. Εάν φωτιζε τήν αλήθεια θά δημιουργούσε προβλήματα στήν έξωτερική πολιτική. Μπορούσε μονάχα νά κάνει ύπαινιγμούς γιά τήν άθωότητα του καταδικασμένου λοχαγού, σέ ιδιωτικές συναναστροφές καί μπροστά σέ Γάλλους άξιωματικούς. Οί ύπαινιγμοί του όμως πήγαιναν χαμένοι, διότι εύρισκαν αυτιά κουφών.

Ο Ντρέυφους έξορίστηκε. Από τό Παρίσι μεταφέρθηκε άρχικά στήν La Rochelle καί κατόπιν στό νησί Ren, γιά νά τόν έπιβιάσουν εκεί στό πλοίο — φυλακή πού θά τόν πήγαινε στό νησί του Διαβόλου. Στο σιδηροδρομικό σταθμό τής La Rochelle, είχαν φροντίσει οί φρουροί νά διαδοθεί ότι μαζί μέ τούς κρατουμένους στό βαγόνι — φυλακή ήταν καί ό Ντρέυφους. Ένώ τόν πήγαιναν γιά τό πλοίο ό δχλος του έπιτέθηκε καί τόν έδειρε. Μέ έξόρισαν σαν έλεεινό παληάνθρωπο, άφού μέ νομίζουν ότι είμαι τέτοιος — έγραφε σχετικά στή γυναίκα του ό Ντρέυφους — ως ότου λοιπόν μέ θεωρούν σαν τέτοιο άτομο, δέν μπορώ νά κάνω τίποτε άλλο παρά νά συμ-

φωινῶ μαζί τους».

Ὁ λοχαγὸς ἔμεινε στὸ νησί Ren λίγες βδομάδες καὶ τὴν 21 Φεβρουαρίου 1985 τὸν ἐπιβίβασαν στὸ πλοῖο «St Nazaire» γιὰ νὰ τὸν πᾶνε στὸ γνωστὸ γιὰ τὸ δολοφονικὸ του κλῆμα, νησί τοῦ Διαβόλου πού, ἀκριβῶς γιὰ τὸ κλῆμα του, δὲν τὸ χρησιμοποιοῦσαν. Κατὰ τὸ ταξίδι ὁ κατόδικος ἦταν σὲ καλλι, ἀλυσσοδεμένος, τοῦ φέρθηκαν δέ γενικά ὅσα μπορούσαν πιά ἀπάνθρωπα. Τὴν ἴδια μεταχείριση εἶχε καὶ στὸ νησί τοῦ Διαβόλου. Μάταια ζήτησε νὰ ἐργαστεῖ. Δέν τοῦ τὸ ἐπιτρέψανε. Τὸν εἶχαν μόνο του σ' ἓνα σπῖτι - φυλακή, μέ φρουροὺς ἀμίλητους, τοῦ ἀπαγορευόταν ἀκόμα καὶ νὰ πάει πρὸς τὴν θάλασσα. Ἡ γυναῖκα του δέν μπορούσε νὰ τὸν ἐπισκεφθεῖ. Ἀπόρριψαν αἰτήσή της νὰ μοιραστεῖ μέ τὸν ἄντρα της τὴν θλιβερή του μοίρα, ἂν καὶ ἦταν συνήθεια ἡ «χάρη» αὐτὴ νὰ δίνεται. Ἡ λογοκρισία «ἔαβη» ἀπὸ τὰ γράμματα τῆς γυναίκας του κάθε τί πού ἀφοροῦσε τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὸν ἄντρα της.

Ἔτσι ὁ λοχαγός, πού ἦταν σὲ ἄθλια κατάσταση μέσα στὴ φυλακή του, δέν ἤξερε ὅτι στὴ Γαλλία γίνονταν μεγάλος ἀγῶνας γύρω ἀπ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ ἡ ἐκπληξή του ἦταν πολλή μεγάλη ὅταν μπῆκε στὸ καλλι τοῦ ὀρχιδεσμοφύλακας καὶ τοῦδωσε ἓνα τηλεγράφημα: «ὑστερα ἀπὸ σχετική ἀπόφαση τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου, οἱ κανονισμοὶ πού ἀφοροῦν τοὺς ἐξόριστους, δέν ἐφαρμόζονται, εἰς τὸ ἐξῆς, στὸν λοχαγὸ Ντρέϋφους... πού θὰ μπορεῖ νὰ φρά τὴ στολή του... καὶ νὰ κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα, χωρὶς φρουροὺς. Σήμερα ἔφυγε ἀπὸ τὸ λιμάνι Fort de France τὸ καταδρομικὸ «Sfax» γιὰ νὰ παραλάβει καὶ μεταφέρει πίσω στὴ Γαλλία τὸν Ντρέϋφους».

Ἔτσι, ὑστερα ἀπὸ τέσσερα καὶ μισὸ χρόνια ἐξορίας ὁ Ντρέϋφους, ἄφησε πίσω του τὸ διπλόφρακτο καλλι τοῦ καὶ τὸ νησί τοῦ Διαβόλου μέ τὸ δολοφονικὸ του κλῆμα. Μέ τὸ «Sfax» τὸν πῆγαν πίσω στὴ Γαλλία. Τὸν ἐβγάλαν στὴ Βρετάνη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν πῆγαν στὶς στρατιωτικὲς φυλακὲς Rennes. Τώρα πιά ἤξερε, ἀπ' ὅλα αὐτὰ, ὅτι εἰτοιμάζουν νέα δίκη γιὰ τὴν ὑπόθεσή του.

Ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα ἀγῶνων τοῦ ἐπὶ τέσσερα καὶ μισὸ χρόνια. Ἡ οἰκογενεὶά του καὶ κατὰ πρῶτο λόγο ὁ μικρότερος ἀδελφός του Ματθαῖος, ἔκανε ὅ,τι ἦταν δυνατό γιὰ νὰ μὴ ξεχαστεῖ ἡ ὑπόθεση. Οἱ ἀγῶνες του θὰ ἦσαν χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἐάν δέν μεσολαβοῦσε ἡ ἁρρώστια τοῦ συνταγματάρχη Sandherr καὶ ἡ ἀπὸ τὴ θέση του ἀπομάκρυνση. Προϊστάμενος τοῦ «Τμήματος Στατιστικῆς τῆς ἀντικατασκοπείας τοποθετήθηκε τότε ὁ ταγματάρχης Picquart. Ὁ τελευταῖος μελέτησε τὸ ὑλικὸ τῆς ὑπόθεσης Ντρέϋφους καὶ βεβαιώθηκε κατάπληκτος ὅτι ὁ λοχαγὸς καταδικάστηκε μέ γελοῖα εἰς βάρος του

στοιχεῖα. Δέν τοῦ ἔμεινε καμμιά ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ντρέϋφους. Παράλληλα φώτισε καὶ τὴν ὑποπτη σχέση μεταξύ τοῦ ταγματάρχη βαρώνου Esterhazy καὶ τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ ἀκόλουθου Schwarzkoppen. Ὁ Picquart σάν νὰ τὸν ἐσπρωχνε ξαφνικά ἐσωτερικὴ παρόρμηση, σκέφτηκε νὰ συγκρίνει τὸ γραφικὸ χαρακτήρα τοῦ Esterhazy μέ τὸ γραπτὸ τοῦ σημειώματος (bordereau) καὶ μέ ἀπόλυτη βεβαιότητα νὰ πεῖ κατόπιν στὸν ἑαυτοῦ του: «Αὐτός ὁ ἄνθρωπος ἔγραψε καὶ τὸ σημείωμα (bordereau)».

Ὁ Picquart τ' ἀνέφερε ὅλα αὐτὰ στοὺς ἀνώτεροὺς του, ἐκείνοι ὅμως μέ ἐξυπνο τρόπο τὸν ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὸ Παρίσι. Τὸν ἔστειλαν στὴν Ἀφρικὴ καὶ ἔβαλαν ἀντικαταστάτη του τὸν ταγματάρχη Henry. Ὁ τελευταῖος, ξερώντας ὅτι ἡ ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας θὰ κάνει μεγάλο κακό, ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ μὴν γίνει, φθάνοντας ἀκόμη καὶ σὲ πλαστογραφίες. Σ' αὐτὸ τὸν βοήθησε καὶ ὁ ταγματάρχης du Paty, πού καταλάβαινε ὅτι κατηγορώντας συνεχῶς τὸν Ντρέϋφους, προστάτευε τὸν ἑαυτοῦ του. Ὁ Picquart μόντεψε τοὺς λόγους, πού μέ τὴν ἀνάθεση σ' αὐτόν συνεχῶς νέων καὶ νέων ὑποθέσεων, ὑποχρεωνόταν νὰ μένει στὴν Ἀφρικὴ. Ἐγραψε λοιπὸν σὲ ἓνα φίλο του ὅτι δέν πρόκειται νὰ πάρε μαζί του στὸν τάφο του τὸ μυστικὸ τῆς ὑποθέσεως Ντρέϋφους. Μιά φορὰ ἔπεσε ἀπὸ τὸ ἄλογό του καὶ τὸ ἀτύχημα αὐτὸ τὸν ἔκανε νὰ σκεφτεῖ ὅτι σὲ κάθε στιγμὴ μπορούσε νὰ πεθάνει. Καὶ τότε ἀποφάσισε καὶ ἔγραψε γράμμα στὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, πού ὅμως δέν τὸ ταχυδρόμησε, ἀλλὰ τὸ κατέθεσε σὲ φίλο του δικηγόρο, μέ τὴν ἐντολή νὰ τὸ στείλει στὸν παραλήπτη, μόνο σὲ περίπτωσι θανάτου του.

Στὸ γράμμα αὐτὸ ὁ Picquart λέει μέ βεβαιότητα ὅτι πράκτορας τῶν Γερμανῶν εἶναι ὁ Esterhazy, τὰ δὲ ἐγκλήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα καταδικάστηκε ὁ Ντρέϋφους, βαραινουν τὴ συνείδησή του. Καὶ ἀνέπτυσσε: στὴν ὑπόθεση Ντρέϋφους ὁ νόμος καταλύθηκε καὶ καταδίκασαν ἄνθρωπο πού ἤξεραν πῶς εἶναι ἀθῶος.

Ὁ δικηγόρος φύλαξε βέβαια τὸ γράμμα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸ μυστικὸ. Χωρὶς ν' ἀποκαλύψει τὴν πηγὴ προέλευσής του, τ' ἀνέφερε στὸ γεροϋσιαστή Scheurer-Kestner. Στὸ μεταξύ κάποιοι ἔμπορος συνδεδεμένος μέ τὸν Esterhazy, δὲν εἶδε τὸ φωτοαντίγραφο τοῦ σημειώματος (bordereau) στὴν ἐφημερίδα Figaro, δήλωσε ὅτι αὐτὸ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Esterhazy. Ὁ Clemenceau, κατοπινὸς πρωθυπουργός πού πέρασε στὴν ἱστορία μέ τὸ ὄνομα «Τίγρης» στάθηκε κι' αὐτός στὸ πλευρὸ τοῦ Ντρέϋφους, κατηγορώντας τὸν Esterhazy, πού τελικὰ παραπέμφθηκε σὲ δίκη, ἀλλ' ἀθωώθηκε. Ἡ ὑπόθεση δικάστηκε ἀπὸ στρατοδι-

«Ὁ Ντρέϋφους ἦταν ἓνας Γάλλος ἀξιωματικός, ἄδικα καταδικασμένος. Ὁ Λοχαγὸς Ντρέϋφους ἦταν ἀθῶος».

Στρατηγὸς **Charles de Gaulle**

«Ἡ ὑπόθεσις Ντρέϋφους μᾶς ἔδειξε, πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκάδες χρόνια, πῶς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ἀντισημιτισμός».

Alain Krivine

Φερδινάνδος Φός: 'Ο ἀρχιστράτηγος ἐπὶ στρατῶν

Τὸ σχετικὸ ἄρθρο γιὰ τὸν ἀρχιστράτηγο Φός τοῦ περιοδικοῦ «*Ιστορία*» (Νοέμβριος 1979) ἀρχίζει ὡς ἑξής:
«Στὰ τέλη τοῦ προηγούμενου αἰῶνα καὶ στὶς ἀρχές τοῦ εἰκοστοῦ, ἡ ἱστορία τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἀμυρ-
θηκε ἀπὸ τὴν ἐξευτελιστικὴ ὑπόθεση Ντρέϋφους, τὸ μαρτύριο ἑνὸς ἀθώου ἀξιωματικοῦ, ποῦ ἦταν ἐνοχος μόνο
γιατὶ γεννήθηκε 'Εβραῖος. Ἡ ὑπόθεση ὀφειλόταν στὶς μηχανορραφίες ἀνώτερων στρατιωτικῶν, ποῦ προσπά-
θησαν νὰ καλύψουν τὴν προδοσίαν ἑνὸς κατασκόπου. Ἦταν ἕνας ἀξιωματικὸς ξενικής καταγωγῆς, χαρτοκλέφτης
καὶ ἀπατεώνας, εἶχε ὅμως στενοὺς δεσμούς, μὲ τὴν ἀντιδραστικὴ κλίκα, ἡ ὁποία κυριαρχοῦσε στὶς ἐνοπλές ду-
νάμεις τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Πολύ λίγοι ἀξιωματικοὶ βγήκαν μὲ τὴν τιμὴν τους ἀθικτὴ ἀπὸ ἕνα σκάνδαλο μὲ
πρωτεργάτες τὸν ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν καὶ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Οἱ δύο ἄνδρες ἦταν ἐκπρό-
σωποι ἑνὸς σώματος ἀξιωματικῶν ποῦ συνδέονταν μὲ τὴν ἀριστοκρατία καὶ τὸν κληρὸ. Γιὰ νὰ καταδικάσουν σέ
καταναγκαστικά ἔργα ἕναν ἀθῶο, χρησιμοποίησαν πλαστά στοιχεῖα χαλκευμένα ἀπὸ ἕνα κακοποιό, ποῦ, ὅταν
ἀνακαλύφθηκε, αὐτοκτόνησε ἢ τὸν «αὐτοκτόνησαν» στὴ φυλακὴ.

Μόνο ὅταν ἀνέβηκε στὴν ἐξουσία ἡ ριζοσπαστικὴ Ἀριστερά, μὲ ἡγέτη τὸν Κλεμανσώ, ποῦ πέθανε τὸ 1929,
τερματίσθηκε, μὲ τὴ χορήγηση χάριτος, ἡ δίωξη τοῦ Ντρέϋφους. Ἀλλὰ ἡ γνώμη γιὰ τὸ γαλλικὸ στρατὸ, ἐξ αἰτίας
τῆς ἀσυχρῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἡγετῶν του, ἦταν ἀρνητικὴ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ σώματος τῶν ἀξιωματικῶν εἶχε θιγεῖ
ἀνεπανόρθωτα».

κεῖο καὶ φυσικὰ αὐτὸ φρόντισε νὰ προστατέψει τὴν
υπόληψη τοῦ στρατοῦ.

Ὁ Ζολά, ὁ ἐξαιρετὸς ρεαλιστὴς συγγραφέας μὲ
τὴν ἀνήσυχη συνείδηση, εἶχε πεισθεῖ τελικὰ γιὰ τὴν
ἀθωότητα τοῦ Ντρέϋφους. Ἐγγραψε σειρὴς ὁλόκλη-
ρες ἄρθρων ποῦ δημοσιεύτηκαν στὴν ἐφημερίδα
Figaro. Ἐνα ἀπὸ τ' ἄρθρα του αὐτὰ τέλειωνε μὲ τὰ
παρακάτω, φτερωτὰ λόγια:

«Ἡ ἀλήθεια βαδίζει τὸ δρόμο της καὶ τίποτε
δὲν τὴν σταματᾷ».

Ἡ Figaro, ὅμως, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἔβαλε τίς στήλες
τῆς στὴ διάθεση τοῦ Ζολά, μεταστράφηκε κατόπιν
πρὸς τὸ ἄλλο στρατόπεδο. Ἔτσι ὁ μεγάλος συγγρα-
φέας ἀναγκάσθηκε νὰ ψάξει ἄλλοι γιὰ νὰ βρεῖ μέσο
ν' ἀκουστοῦν τὰ λόγια του. Ἀρχικὰ τύπωσε δύο
φυλλάδια καὶ ὕστερα δημοσίευσε στὴν ἐφημερίδα
L' Aurore τὸ ἱστορικὸ ἀνοιχτὸ γράμμα του πρὸς τὸν
τότε Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας Felix - Faure, ποῦ
πῆρε τὸν τίτλο «Κατηγορῶ».

«Ἐχω καθήκον νὰ μιλήσω — δὲν θέλω νὰ γί-
νω συνένοχος σ' ἐγκλημα. Δὲν θέλω νὰ ἔχω
νύχτες ἀγρύπνιας μὲ τὴν εἰκόνα μπροστὰ μου
ἑνὸς ἀθώου ποῦ ὑποφέρει φοβερά μαρτύρια
γιὰ ἐγκλημα ποῦ δὲν ἔκανε.

Στρέφομαι σέ σᾶς κύριε Πρόεδρε, καὶ σᾶς ἀ-
πευθύνω, μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς ἀνα-
στατωμένου ἀνθρώπου, τὴν κραυγὴ αὐτῆς
τῆς ἀλήθειας. Εἶμαι βέβαιος, στὴν τιμὴ μου,
πὼς δὲν ξέρετε τί φοβερό ἐγκλημα ἔχει γίνει.
Σέ ποιόν ἄλλον λοιπόν, ἐκτός ἀπὸ σᾶς, τὸν ἀ-
νώτατο ἀρχοντα τῆς χώρας νὰ παραπονεθῶ
γιὰ τὴ βρωμιὰ τῶν ἀληθινῶν ἐνόχων; Ἐπι-
δίωξη τοῦ Ἐπιτελείου ἦταν ἡ δική. Καὶ ἐπι-
δίωξη τοῦ Ἐπιτελείου ἦταν ἡ καταδίκη. Μᾶς
μιλᾶνε γιὰ τὴν τιμὴ τοῦ Στρατοῦ. Θέλουν ν' ἀ-
γαπᾶμε, νὰ τιμᾶμε τὸ Στρατό. Ἀλλὰ θ' ἀγα-
πούσαμε καὶ θὰ τιμοῦσαμε ἀσφαλῶς τὸ
στρατὸ ἐκεῖνο, ποῦ σὲ πρῶτο σῆμα κινδύ-
νου θ' ἄρπαζε τὰ ὅπλα γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὰ
σύνορα τῆς Γαλλίας. Τὸ στρατὸ ἐκεῖνο ποῦ
θὰ ἦταν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ λαό, γιὰ νὰ τὸν
περιβάλλει μὲ λάμψη καὶ τιμὴ. Μὲ τὴ σιδερέ-
νια ὅμως γροθιά, ποῦ ἀντιμετωπίζουμε τώρα,

θέλουν νὰ μᾶς ἀναγκάσουν νὰ ὑποκύψουμε.
Μήπως θάπρεπε νὰ φιλήσουμε ταπεινὰ αὐτὴ
τὴ σιδερένια γροθιά; Ὁχι, στὸ Θεό μου! Δι-
καιοσύνη στὸν Ντρέϋφους τότε μόνο θὰ δο-
θεῖ ὅταν καθῆσει στὸ σκαμνὶ ὁλόκληρο τὸ
Ἐπιτελεῖο . . . Μεγάλῃ πρέπει νὰ εἶναι ἡ κά-
θαρση ποῦ θὰ κάνει ἡ Κυβέρνηση τῆς Δη-
μοκρατίας, στὴ φωλιά τῶν Ἰησοῦϊτῶν, γιὰ νὰ
ζοῦμε μὲ τὰ λόγια τοῦ στρατηγοῦ Billot. . .
Ἀποτροπιαστικά εἶναι τὰ μέσα ποῦ χρησιμο-
ποιήθηκαν σ' αὐτὴ τὴ γεμάτη ἀπὸ βρώμα, κα-
κοῦς χειρισμούς καὶ βλακεία ὑπόθεση καὶ τα-
πεινές πολιτικές πρακτικές ἐφαρμόστηκαν,
ποῦ θυμίζουν καταθλιπτικὸ ἐφιόλτη ἱερὰς
Ἐξετάσεως. . . Ξέρω πολλοὺς ἀνθρώπους,
ποῦ τρέμουν στὴ σκέψη δυνατότητας πολέ-
μου, ὅταν ἀναλογίζονται ὅτι ἡ φύλαξη τῆς πα-
τρίδας βρίσκεται σέ τέτοια χέρια...

Κατηγορῶ τὸν ἀντισυνταγματάρχην (du
Paty de Clam) ὅτι — ἐλπίζω χωρὶς ἐπίγνωση —
ὁ φθόνος γιὰ τὸν ἀδικοκαταδικασμένο, τὸν ἔ-
κανε διαβολικὸ τοῦ ὄργανου καὶ στὰ τρία χρό-
νια ποῦ πέρασαν φρόντισε νὰ προστατέψει
τὸ βλαβερό του ἔργο, μὲ τὰ πιὸ ἀπίθανα καὶ
ἐνοχα τεχνάσματα.

Κατηγορῶ τὸν στρατηγὸ Mercier, διότι ἀπὸ
πνευματικὴ κατωτερότητα, κατὰ πόσαν πιθα-
νότητα, ἐγινε συνένοχος στὸ πιὸ ἀπαίσιο ἐγκ-
λημα τοῦ αἰῶνα.

Κατηγορῶ τὸν στρατηγὸ Billot, διότι ἂν καὶ
εἶχε στὰ χέρια του ἀποφασιστικὸ πειστήριο
τῆς ἀθωότητος τοῦ Ντρέϋφους, τὸ κράτησε
μυστικὸ καὶ γιὰ νὰ σώσει τὸ κύρος τοῦ Ἐπιτε-
λείου ἔγινε συνένοχος σ' ἕνα ἐγκλημα στρε-
φόμενο ἐνάντια στὸν ἀνθρωπισμὸ καὶ τὴ δι-
καιοσύνη.

Κατηγορῶ τὸν στρατηγὸ Pellieux καὶ τὸν
ταγματάρχην Ravay ὅτι ἐνήργησαν παληαν-
θρωπίστικα. Ἐκαναν ἐρευνα ποῦ ἀποδεικ-
νύεται γεμάτη ἀπὸ ἐξοργιστικὲς παραλείψεις,
ὁποιοσδήποτε δὲ διαβάσει ὁλόκληρο τὸ πόρι-
σμά τους νομίζει πὼς ἔχει μπροστὰ του τὸ ἀ-
γαλμα τῶν φρουρῶν τῆς ἀπρόσκλητης ἀνοη-
σίας.

Κατηγορῶ τοὺς τρεῖς γραφολόγους: Belhomme, Varinard καὶ Couard διότι, οἱ ἐκθέσεις τους εἶναι ψεύτικες καὶ στηριγμένες στὴν ἀπάτη, ἐκτός ἂν ἀπὸ ἱατρικὴ ἐξέταση ἀποδείξει ὅτι εἶναι τυφλοὶ καὶ ἀκαταλόγηστοι.

Κατηγορῶ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν γιὰ τὴν ταπεινὴ του ἐκστρατεία, μέ μεσο τῆς ἐφημερίδας, καὶ ἰδίως τῇ L' Echo de Paris καὶ L' Ecclair, μέ σκοπὸ νὰ παραπλανήσει τὴν κοινὴ γνώμη καὶ νὰ συγκαλύψει τὸ ἐγκλημὰ του.

Κατηγορῶ τέλος τὸ πρῶτο Στρατοδικεῖο διότι τραυμάτισε κάθε ἀνθρώπινο Νόμο καταδικάζοντας τὸν κατηγορούμενο μέ βάση ῥαυτιρικὴ κατάθεση, πού κρατήθηκε μυστική ἀπ' αὐτόν.

Κατηγορῶ κατόπιν τὸ δεῦτερο Στρατοδικεῖο διότι σκέπασε τὴν παρανομία πού ἔγινε, παίρνοντας διαταγὴ ἀπὸ ψηλά, καταπατώντας δὲ τὸ Νόμο, ἀθώωσε τὸν ἐνοχο μ' ἄλλο πού ἔβλεπε καθαρὰ τὴν ἐνοχὴ του».

Ὁ Ζολά μέ κλασικὲς γραμμὲς περιγράφει κατόπιν πῶς μία ἀπλὴ πλάνη ἔγινε καυτὸ ἐρώτημα κύρους:

«Ὁ τρόπος πού ἔκαναν τὴν ἔρευνά τους θυμίζει ἱστορία τρόμου 15ου αἰῶνα μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα μυστικότητας καὶ σκοταδισμοῦ. Ὁλόκληρη ἡ κατηγορία στηρίχθηκε στὴ μοναδικὴ ἀσήμαντη ὑπόψια γιὰ τὸ ἀνόητο σημεῖωμα (Bordereau)... δὲταν μάλιστα πολὺ γρήγορα φάνηκε ὅτι τὰ περιβόητα μυστικά ἦσαν σχεδὸν ἀθῶα. Καὶ ἐδῶ, πρέπει νὰ τὸνίσω πάλι, ἀπὸ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, ξεκινᾷ ὅλη ἡ ὑπόθεση. Ἀπὸ ἐδῶ ἐπίσης ἀρχίζει τὸ ἀληθινὸ ἐγκλημα, ἡ φοβερὴ χρεωκοπία τῆς δικαιοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀρρώστησε ἡ Γαλλία... Ἡ ἀρχὴ ξεκίνησε ἀπὸ κάτι ἐπιφανειακὸ καὶ μὴ ἀνοησία.

Νὰ ὅμως πού ἀπ' αὐτὰ στήνεται τώρα μπροστὰ στὸ στρατοδικεῖο ὁ Ντρέϋφους. Ἡ συνεδρίαση γίνεται μέ τὴ μεγαλύτερη μυστικότητα. Τέτοια ὅμως αὐστηρὰ καὶ μυστικοπαθὴ μέτρα δὲν θὰ παίρνονταν ἀκόμα καὶ στὴν περίπτωσι προδότη πού θάχε ἀνοίξει τὰ σύνορα στὸν ἐχθρὸ καὶ θάχε ὀδηγήσει τὸ Γερμανὸ αὐτοκράτορα Γουλιέλμο μέχρι τὴ μητρόπολιν τῆς Notre - Dame. Τὸ ἔθνος παγνῶμένο ἀπὸ τρόπο παρακολουθεῖ, ἐνῶ μουνουριστὰ τοῦ μεταδίδονται φοβερὲς λεπτομέρειες περὶ προδοσίας, πού δὲν ἔχει προηγούμενο στὴν ἱστορία. Γίνεται φανερό ὅτι ἐστὶ τὸ ἔθνος δέν μπορεῖ νὰ διαμαρτυρηθεῖ. Καὶ ἡ πιὸ βαρεῖα καταδίκη δὲν θὰναι ἀρκετὰ αὐστηρὴ γιὰ τὸν κατηγορούμενο ἐγκληματῆ. Ὁ Τύπος χαίρει βλέποντας τὴν καθαίρεση καὶ ἔχει ἀπαίτηση, ὅσον μέσους τοὺς κάποια ἀλήθεια, πού θὰ μπορούσε πράγματι ν' ἀνάψει φωτιά σ' ὅλη τὴν Εὐρώπη, ἀφοῦ πρέπει νὰ κρύβεται πίσω ἀπὸ πέπλο συνεδρίασης μέ κλειστὲς πόρτες; Ὁχι! Διότι πίσω ἀπὸ τῆς κλειστὲς πόρτες δὲν ἀκούστη-

κε τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ ρομαντικὲς ἱστορίες καὶ τρελλὲς σκέψεις τοῦ ταγματάρχου Paty de Clam.

Ὡ! Πόσο ἄδαιο εἶναι αὐτὸ τὸ κατηγορητήριον! Δέν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ θρίαμβο τῆς ποταπότητας, ἀφοῦ μ' ἔνα τέτοιο κατηγορητήριον μπόρεσαν νὰ καταδικάσουν ἄνθρωπο. Κάθε τίμιος ἄνθρωπος, διαβάζοντας τὸ κατηγορητήριον, νοιώθει νὰ κοκκαλῶνει, ν' ἀναστατώνεται καὶ νὰ θέλει νὰ φωνάξει σ' ὅλο τὸ κόσμον τὴν ἀηδία τοῦ ἔχοντας στὸ μυαλὸ τοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ δεσμώτη, στὸ νησί τοῦ Διαβόλου, μέ τ' ἀπάνθρωπα βασανιστήρια πού τοῦ κάνουν.

Τὸ κατηγορητήριον ἔχει 14 κατηγορίες — τελικὰ ὅμως μιά καὶ μόνη παραμένει, τὸ σημεῖωμα (Bordereau). Ξέρουμε ἀκόμη ὅτι οἱ γραφολόγοι δέν κατάληξαν σ' ὁμόφωνη γνώμη. Ὅτι ἕναν ἀπ' αὐτοὺς μάλιστα, τὸν Gobert, ἀπέιλησαν μέ ἀποταξὴ διότι δέν ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα πού ἤθελαν... Σάν νὰ πρόκειται γιὰ οἰκογενειακὸ συμβούλιο, τὰ πάντα μένουν μεταξύ τους καὶ τελικὰ, ἂς μὴ τὸ ξεχνᾶμε, τὸ Ἐπιτελεῖο εἶναι ἐκεῖνο πού ἐστησε τὸ Στρατοδικεῖο, καὶ αὐτὸ ἔβγαλε τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφαση, γιὰ νὰ ἐνισχύσει ἀπλῶς τὴν προσωπικὴ τους ἀπόφαση καταδίκης.

...Λέγουν πῶς μέσα στὴν αἴθουσα τοῦ Στρατοδικείου, οἱ δικαστὲς, ὅπως ἦταν φυσικὸ, ἔκλιναν πρὸς τὴ πλευρὰ ν' ἀπαλλάξουν. Ὁ καθένας λοιπὸν μπορεῖ νὰ συμπεράνει, γιὰ τὸ τί μεσολάβησε, ἀπ' τὴν ἀπελπισμένη ἐπιμονή τους, μέ τὴν ὁποία προσπαθοῦσαν κατόπιν νὰ δικαιολογήσουν τὴν καταδικαστικὴ τους ἀπόφαση, σχετίζοντάς τη μέ κάποιο μυστικὸ χαρτί, ἀποφασιστικὸ γιὰ τὴ δίκη, μὴ ἀνακρινώσιμο, πού νομιμοποιῶσε τὰ πάντα, μπροστὰ στὸ ὁποῖο ἔπρεπε νὰ σκύβουν τὸ κεφάλι τους, ὅπως γίνεται, μπροστὰ στὴν παντοδυναμία καὶ τὴν ἀνεξιχνίαστη θέληση τοῦ Θεοῦ!

...Αὐτὰ εἶναι λοιπόν, Κύριε Πρόεδρε, τὰ στοιχεῖα, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ὁποίων φαίνεται ὀλοκάθαρα ὁ λόγος τῆς δικαστικῆς πλάνης. Τὰ ἡθικὰ στοιχεῖα, ἡ ὕλική κατάστασις τοῦ Ντρέϋφους, ἡ ἔλπει κίνητρο, ἡ ἀδιόκοπη προβολὴ τῆς ἀθωότητάς του, ὅλ' αὐτὰ σημαίνουν ὅτι ὁ Ντρέϋφους εἶναι θῦμα τῆς ἐντονης φαντασίας τοῦ du Paty de Clam, μαζὶ καὶ τῆς ἐπίδρασης πάνω του τοῦ κλίματος πού καλλιεργοῦν οἱ παπᾶδες. Θῦμα τῆς ἀτμόσφαιρας διώξης, κοντολογιῆς τῆς ἀτμόσφαιρας ὁ «βρωμοεβραϊσμός», πού θεωρεῖται κηλὶδα ντροπῆς γιὰ τὴν ἐποχὴ μας».

Ὁ Ζολά, μέ τὸ ἀνοιχτὸ γράμμα τοῦ τὸ παραξήλωσε: ἤξερε καλὰ ὅτι ἦταν δυνατό γιὰ τὰ γραφόμενά του νὰ τὸν πᾶνε στὸ δικαστήριον, κι' αὐτὸς ἦταν ὁ σκοιπὸς του:

«Ἀποφάσιμα νὰ κάνω αὐτὸ τὸ ἐπαναστατικὸ βῆμα, γιὰ νὰ φανεῖ συντομότερα ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιο.

Ὁδηγός μου σ' αὐτὸ ἦταν μιά καὶ μόνη παθολογικὴ ἐπιθυμία: νὰ χυθεῖ φῶς σ' ὅνομα τῆς ἀνθρωπότητας, πού τόσα ἔχει ὑποφέρει καὶ ἔχει δικαίωμα νὰ εὐτυχῇ. Στὴ φλογερή

μου ένσταση μέ διατάσσει ή συνείδησή μου. 'Ας μέ παραπέμψουν, εάν τολμούν, στό όρκωτό δικαστήριο. 'Εκείνο πού χρειάζεται είναι νά συνεχιστεί ή έρευνα τής ύποθέσεως κάτω από τό άδυσώπητο φώς τής ήμέρας! Περιμένω!».

Αυτό πού έπιδίωκε ό Ζολά τό πέτυχε. Παραπέμ-
φθηκε σέ δίκη πού άρχισε στίς 7 Φ/ρίου 1898 μέ
τήν κατηγορία ότι συκοφάντησε μέσω του Τύπου.
Ο Ζολά στό δικαστήριο δέν ύποστήριζε τόν έαυτό
του, αλλά τόν Ντρέύφους τό κατηγορήσε τόν Este-
rhazy καί τούς στρατηγούς. Τά τελευταία του λόγια
μπροστά στό δικαστήριο ήταν τά έξης: «'Ορκίζομαι
ότι ό Ντρέύφους είναι άθώος. Βάζω έγγύηση γι' αυ-
τό τή ζωή μου. Αύτή τή γιορταστική ώρα, μπροστά
σ' αυτό τό δικαστήριο, μπροστά σέ σάς κύριοι δικα-
στές, πού είστε οι εκπρόσωποι του έθνους, μπρο-
στά στή σημαία τής Γαλλίας, όρκίζομαι ότι ό Ντρέυ-
φους είναι άθώος. 'Ορκίζομαι στή σαραντάχρονη
δουλειά μου καί στήν καταξιωμένη έκτίμηση του έρ-
γου τής ζωής μου ότι ό Ντρέύφους είναι άθώος.
'Ορκίζομαι σ' ό,τι άγόπησα, στή φήμη μου, στό έργο
πού πρόσφερα γιά νά δοξαστεί ή γαλλική λογοτε-
χνία ότι ό Ντρέύφους είναι άθώος. 'Ας πάνε όλα χα-
μένα, άς μαστιγωθεί ή δουλειά μου άν ό Ντρέύφους
δέν είναι άθώος. 'Αθώος!».

Μάρτυρες, στή δίκη, εξέτασθηκαν ό Picquant, ό
Henry καί ό du Paty de Clam, γιά κάθε άντικειμενικό
πατηρητή ήταν φανερό, περισσότερο ακόμα κι' ά-
πό τό φώς τής ήμέρας, ότι ό Ζολά ουδένα συκοφάν-
τησε, απλά είπε τήν αλήθεια καί μόνοι συκοφάντες
ήταν οι έχθροί του. 'Η διάθεση όμως του πλήθους
— χάρις τίς άντιεβραϊκές έφημερίδες καί τούς παπά-
δες πού είχαν παρασύρει πολλές χιλιάδες — είχε κά-
νει τήν επίδραση της στους δικαστές. 'Ο Ζολά κηρύ-
χθηκε ένοχος καί καταδικάστηκε σέ φυλάκιση ενός
χρόνου. Οι άντισημίτες παραλήρησαν γιά τήν κατα-
δίκη. Σέ έπαρχιακές πόλεις έγιναν διωγμοί. 'Η ζωή
του Ζολά άρχισε νά κινδυνεύει. 'Ο Mark Twain έ-
γραφε τότε σχετικά γι' αυτόν:

«Βαθειά έκτίμηση, άπέραντο θαυμασμό αισθά-
νομαι γιά τόν Ζολά. Δειλούς ύποκριτές καί ποδογλύ-
φους, σάν αυτούς πού κάθονται στίς έδρες τών
στρατιωτικών καί πολιτικών δικαστηρίων, θά βρού-
με άπειρους, σ' όλο τό κόσμο κάθε χρόνο. 'Αλλά
σάν αυτόν όχι, καί θά περάσουν εκατό χρόνια γιά νά
φανεί πάλι μιά 'Αγία 'Ιωάννα ή ένας Ζολά».

→ Οι Times του Λονδίνου:

«'Ο Ζολά υπερασπίστηκε τήν αλήθεια καί τό ά-
στικό δίκαιο. Παντού όπου ζούν λαοί έλεύθεροι
προφέρουν τ' όνομά του μέ έκτίμηση».

→ 'Η άποψη τής Daily Graphic:

«'Η καταδίκη δέν θίγει τό Ζολά, θίγει τήν τρίτη
Δημοκρατία άφού ύποδουλώθηκε στή στρατιωτική
κλίκα πού άπροκάλυπτα περιφρόνησε τό Νόμο».

→ 'Η άμερικάνικη Daily Tribune:

«'Ο Ζολά πολέμησε ήρωικά υπερασπιζόμενος τό
λογαγό Ντρέύφους. Τώρα πιά χρειάζεται ένας πρω-
ταθλητής πού νά σταθεί στό στίβο γιά νά προστατέ-
ψει τή Γαλλία».

Μετα την άποκατάσταση του ό Ντρέυφους παρασημοφο-
ρείται μέ τό σταυρό τής Λεγεώνας τής Τιμής 28. 'Ιουλίου
1906.

'Η στρατιωτική κλίκα όμως δέν ένοχλήθηκε από
τή διεθνή κατακραυγή. Νόμισε μάλιστα ότι έφτασε
ή ώρα γιά νά ξεκαθαρίσει τούς λογαριασμούς καί μέ
τόν Picquant, πού είχε γίνει άντισυνταγματάρχης.
Τόν άποστράτευσαν, μέ τή δικαιολογία ότι έκανε
βαρείες παραλείψεις, κατά τήν έκτέλεση τής στρα-
τιωτικής του υπηρεσίας. 'Υστερα άπ' αυτό, τόν συ-
νέλαβαν καί τόν προφυλάκισαν.

'Ο Ζολά, παρ' όλα αυτά, δέν ύποχώρησε. 'Εγρα-
ψε νέα άρθρα, γιά τά όποία παραπέμφθηκε πάλι σέ
δίκη, μέ αποτέλεσμα νά καταδικαστεί σέ νέα δίμηνη
φυλάκιση καί καταβολή πρόστιμου από δυό χιλιάδες
φράγκα. 'Ο μεγάλος συγγραφέας, ύστερα άπ' αυτά,
κατάλαβε ότι δέν μπορούσε νά κάνει τίποτε άλλο, ά-
φού θά φυλακιζόταν, από τό νά ζητήσει άσυλο στό
έξωτερικό. Νύχτα, μέ τό ρούχα μόνο πού φορούσε,
πέρασε τά σύνορα καί πήγε, αρχικά, στό Λονδίνο
καί κατόπιν άρχισε νά κρύβεται σέ διάφορες έπαρ-
χιακές πόλεις τής 'Αγγλίας. 'Εκεί άρχισε νά γράφει
τό καινούργιο του μυθιστόρημα μέ τόν τίτλο «'Αλή-
θεια».

Παρά τό γεγονός ότι ό Ζολά ύποχρεώθηκε νά έκ-
πατρισθεί, δέν ήταν δυνατό τώρα πιά καί σ' αύτή
τήν πατρίδα του νά έμποδιστεί ή φανέρωση τής α-
λήθειας. 'Η ύπόθεση Ντρέύφους, από παλιά ήταν
μεγάλη, άν καί σέ πλαίσιο πολύπλοκης δικής κατα-
σκοπείας. 'Όσοι άγωνίζονταν γιά τήν άποκατάσταση
του καταδικασμένου άδικο Ντρέύφους, οι άποκα-
λούμενοι «ντρέύφουςισκοί» άντιπροσώπευαν τήν
προοδευτική Γαλλία. Πίσω τους ακολουθούσαν ό-
λες οι προοδευτικές προσωπικότητες καί σιγά - σιγά
πήγε μαζί τους τό μεγαλύτερο μέρος τής κοινής

γνώμης. Για τις αντιδραστικές δυνάμεις, τούς πρωτεργάτες του σωβινισμού, милитарισμού, της έξουσίας του Κλήρου, η φανέρωση της αλήθειας ήταν θανατική απειλή και γι' αυτό, βλέποντας διαρκώς να εξασθενίζουν οι θέσεις τους, έκαναν απελπισμένο αγώνα να κρατηθούν, χρησιμοποιώντας ταπεινά μέσα. Με την ύποθεσή τους άμυνονταν, έφθασαν σέ σημείο να υποσκάψουν ακόμα και τὰ θεμέλια τῆς δημοκρατίας.

Ἡ Γαλλία ἤλθε στὴν ἀκρὴ τοῦ γκρεμοῦ, γιὰ ἐμφύλιο πόλεμο. Καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁλοένα καὶ πιο πολλοὶ ὕψωναν φωνὴ γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ντρέϋφους, ἡ ἄλλη πλευρὰ ἦταν πάντα σέ θέσῃ νὰ μαζεύει πίσω τῆς χιλιάδες κόσμο ἢ ακόμα καὶ ἑκατομμύρια κόσμο. Αὐτοὶ λοιπόν, οἱ παραπλανημένοι, μὲ τὸν ἐθνικιστικὸ θυμὸ τῶν κατεχομένων ἀπὸ ἀντιδραστικὲς ἰδέες ἀνθρώπων, κατηγοροῦσαν τοὺς «ντρέϋφουσικούς» ὅτι ἦσαν προδότες, ἄτιμοι, ἄθεοι, μὲ ξένο αἷμα στὶς φλέβες τους καὶ τοὺς ἀπειλοῦσαν ὅτι τελικὰ θὰ θεωρηθοῦν σάν ἐχθροὶ τῆς Πατρίδας. Ἡ γεμάτῃ μῖσος ἐπίθεσή τους μόνο γιὰ λίγο ακόμα χρονικὸ διάστημα μπορούσε νὰ καθυστερήσει τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ Ντρέϋφους, ὅχι ὅμως καὶ νὰ τὴν ἐμποδίσει. Ὅσοι ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ντρέϋφους, εἶχαν στὴν διάθεσή τους ὅχι μόνο πειστήρια ἀλλὰ καὶ τὴ δύναμη νὰ ὑποχρεώσουν τοὺς ἄλλους νὰ πάρουν ὑπ' ὄψῃ τους αὐτὰ τὰ πειστήρια.

Ὅταν ἀνόλαβὸ τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν ὁ Cavaignac, ἔσπευσε νὰ ἐνημερωθεῖ μὲ τὸ ὕλικό τῆς ὑπόθεσης Ντρέϋφους. Ἀρχικὰ εἶχε πάρει θέσῃ ὑπὲρ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Ντρέϋφους, ἀντιλήφθηκε ὅμως κατόπιν ὅτι τὸν εἶχαν παραπλανήσει. Ἀπ' τὴ μελέτῃ τοῦ φακέλου βεβαιώθηκε ὅτι ὁ Henry χρησιμοποιώντας πλαστὰ χαρτιά, προσπάθησε νὰ σκεπάσει τὴν ὁλοφάνερη ἀλήθεια, τὴν ἀθωότητα δηλαδὴ τοῦ Ντρέϋφους. Κάλεσε λοιπόν σ' ἀπολογία τὸν Henry καὶ αὐτὸς κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἀποδείξεων ἀναγκάστηκε νὰ ὁμολογήσει. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης — Henry ἔφερε αὐτὸ τὸ βαθμὸ τώρα — μὲ διαταγὴ τοῦ ὑπουργοῦ Στρατιωτικῶν συνελήφθη, ἀλλὰ πρὶν φυλακιστεῖ, πήρε ἄδεια νὰ πάει σπιτί του γιὰ νὰ πάρει ρούχα. Μέσα στὸ σάκκο του ἔβαλε κι ἓνα ξυράφι, πού δὲν τοῦ τὸ πήραν, ὅπως γίνεται στὶς φυλακὲς συνήθως, ὅταν δὲ ὁ φρουρὸς πῆγε νὰ ρίξῃ βλέμμα στὸ κελλί του ἦταν νεκρὸς, ἀφοῦ εἶχε κόψει τὶς φλέβες του. Σάν ἐμαθε τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὁ Esterhazy, ἔφυγε ἀμέσως στὴν Ἀγγλία.

Στὸ μεταξὺ παραπέμφθηκε σέ δίκη καὶ ὁ Picquart. Ἡ κατηγορία ἐναντίον του ἦταν ὅτι πλαστογράφησε χαρτί, μὲ σκοπὸ νὰ κατηγορήσει τὸν Esterhazy. Καὶ ὁ Picquart, δὲν ὑπερασπίστηκε τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ τὸν Ντρέϋφους. Στὴν περίπτωσι τοῦ Picquart δὲν βῆκε καταδικαστικὴ ἀπόφασις, γιατί σ' αὐτὸ τὸ μεταξύ, ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων πού ζητάγαν ἀναθεώρησι τῆς δίκης Ντρέϋφους, ὁλοένα μεγάλωνε. Ἔτσι ἡ ὑπόθεσις ἐφθασε στὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον κι' αὐτὸ ἔβγαλε ἀπόφασις νὰ ἐπαναληφθεῖ ἡ δίκη. Ὑστερα ἀπ' ὅλα αὐτὰ, εἶναι τὸ τηλεγράφημα ἐκεῖνο, πού ἐφθασε στὸ νησί τοῦ Διαβόλου, κάνοντας τὸν Ντρέϋφους νὰ τὰ χάσει ἀπὸ τὴν ἐκπληξή

του. Στὴν περίπτωσι τοῦ Picquart ἡ δίωξι σταμάτησε καὶ ἔτσι ὁ ἀπόστρατος ἀντισυνταγματάρχης, ἀφοῦ ἔμεινε προφυλακισμένος ἐπὶ 324 μέρες, ἀφέθηκε ἐλεύθερος, ὁ δὲ Ζολά, ὅστερα ἀπὸ 14 μῆνες ἐκπατρισμό, ξαναγύρισε στὴ Γαλλία.

Στὶς 7 Ἰουνίου 1899, στὴν πόλῃ Rennes, συνεδρίαζε, γιὰ δευτέρῃ φορά, τὸ στρατοδικεῖο πού συγκροτήθηκε γιὰ τὴν ὑπόθεσι Ντρέϋφους. Μπροστὰ στοὺς δικαστὲς στεκόταν τώρα ἓνας ἀσπρομάλλης γέρος, ἓνας ἀνθρωπος ἐξουθενωμένος, πού τὰ στοιχεῖα του ἔλεγαν πὺς ἦταν ὁ Ἀλφρέδος Ντρέϋφους, ἡλικίας μόλις 39 χρόνων. Οἱ δυνάμεις, πού πρὶν πέντε χρόνια τὸν εἶχαν συκοφαντήσει καὶ καταδικάσει, οὔτε τώρα ἀδράνησαν. Οἱ στρατηγοί, πού βρισκόνταν μέσα στὸ ἀκροατήριον, συμπεριφέρθηκαν σάν νὰ ἦσαν αὐτοὶ οἱ δικαστὲς καὶ κατάφεραν μ' αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ ἐκφοβίσουν τοὺς ἀξιωματικούς — στρατοδίκες. Τὸ στρατοδικεῖο μὲ ψήφους 5:2 κήρυξε καὶ πάλι ἐνοχο τὸν Ντρέϋφους γιὰ προδοσίαν τῆς πατρίδας καὶ — λαμβάνοντας ὑπ' ὄψῃ ὅτι ὑπῆρχαν ἐλαφρυντικά περιστατικά — τὸν κατεδίκασε σέ φυλάκιση δέκα χρόνων «μόνον» καὶ δὲν ἀποφάνθηκε γιὰ τὴν δημόσια καθαίρεσι.

Ὁ Georges Clemenceau ἔγραφε τότε: «Ἐλαφρυντικά περιστατικά — εἶναι νὰ γελᾷ κανεῖς. Στὴν περίπτωσι πού ἔχουμε μπροστὰ μας τὰ ἐλαφρυντικά περιστατικά δὲν ἀφορῶν τὸν Ντρέϋφους, ἀλλὰ τοὺς δικαστὲς, ἀφοῦ οἱ ἴδιοι τὰ ψήφισαν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Ἡ καταδικαστικὴ τους ἀπόφασις δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁμολογία συμβιβασμοῦ πού ἔκαναν μεταξύ στρατιωτικῆς πειθαρχίας καὶ συνειδήσεως... Ἡ φωνὴ ὅμως τῆς ἀλήθειας, πού τὴν ἐπνίξαν μέσα στὴν αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου, θ' ἀκουστεῖ σύντομα σ' ὅλο τὸν κόσμο... γοῖ ἀπογοητευμένοι λαοὶ θὰ ρωτοῦν αὔριο, τί ἀπόμεινε ἀραγε ἀπὸ κείνες τὶς ἱστορικὲς παραδόσεις μας, πού στὰ μάτια ἄλλου τοῦ κόσμου μᾶς ἀνάδειχναν πρωταθλητὲς τοῦ Νόμου καὶ τῆς Ἀλήθειας. Καὶ σ' ὅλο τὸν κόσμο θ' ἀκουστεῖ ἡ κραυγὴ: πού εἶναι ἡ Γαλλία; Ἀλλὰ τότε, μόνον οἱ πιστοὶ μαχητὲς γιὰ τὴν ἀλήθεια θὰ ἔχουν τὸ νόμιμο δικαίωμα ν' ἀπαντήσουν: Παρίων!

... Ἡ χώρα πού στηρίζει τὴν τιμὴ τῆς στῆν ἀθώωσι ἑνὸς ἐνοχοῦ καὶ στὸ διασυνμὸ ἑνὸς ἀθώου, μπορεῖ νὰ λέγεται δημοκρατία ἢ μοναρχία, σοσιαλιστικὴ, ἱμπεριαλιστικὴ ἢ δημοκρατικὴ, μπορεῖ νὰ ἔχει ἐθνοσυνέλευσι, δημοτικὰ συμβούλια, ὑπουργοὺς, δικαστὲς, νοσοκομεῖα, θέατρα, δηλαδὴ ὅλα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ. Μπορεῖ νὰ κατασκευάζει σιδηρόδρομους, νὰ κατακτᾷ ἔδαφος ἀπὸ ἀνυπεράσπιστους νέγρους, νὰ χρησιμοποιεῖ τὸν ἡλεκτρισμὸ, τὸν τηλεγράφο, νὰ διαφημίζει μὲ τυμπανοκρουσίες τὴν παγκόσμια Ἑκθεσι, γιὰ νὰ γεμίσουν τὰ ξενοδοχεῖα τῆς... ὅλα ὅμως αὐτὰ θὰ γίνωναι σκόνῃ καὶ στάχτῃ ἀπὸ θύελλες πού θάρθουν. Καμμιά κοινωνία δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ ὁρθὰ ἀν

δέν έχει γερή πνευματική βάση, δικαιοσύνη και ήθικό τσιμέντο του Νόμου».

Τήν εποχή εκείνη Πρόεδρος Δημοκρατίας ήταν ο Loubet. Ή διεθνής κατακραυγή που ακολούθησε, ύστερα από την καταδικαστική απόφαση της Rennes, τόν άνάγκασε νά δώσει χάρη στόν Ντρέϋφους. Ο Ζολά, ό Picquart, ό Clemenceau καί οι άλλοι πού είχαν σταθεί στό πλευρό του Ντρέϋφους, πίστευαν ένδόμυχα ότι δέν θά δεχόταν τή χάρη καί θά συνέχιζε νά πολεμά γιά τήν άθωότητά του, πλην όμως ό Ντρέϋφους τήν αποδέχτηκε. Ο Ζολά, κατανόησε άμέσως τούς ανθρώπινους λόγους, πού έσπρωξαν τόν Ντρέϋφους νά κάνει αυτό τό βήμα καί μετά τή χάρη, στίς 19 Σβρίου 1899 έγραψε στήν κυρία Ντρέϋφους: «Κυρία μου, σήμερα έγινε τό θαύμα. Γιγάντιοι άγώνες, δύο χρόνων, είχαν σάν άποτέλεσμα νά γίνει αυτό πού δέν γινόταν. Τ' όνειρό μας έγινε πραγματικότητα, ό μάρτυρας κατέβηκε από τό σταυρό του, ό άθώος λευτερώθηκε, ό σύζυγος γύρισε σπίτι. Τέλειωσαν τά βάσανά σας, σταμάτησε τό όδυνηρό σφίξιμο τής καρδιάς μας καί ή άνυπόφορη σκέψη δέν μäs γίνεται πιά εφιάλτης στά όνειρά μας. Ή σημερινή μέρα λοιπόν είναι μέρα μεγάλης νίκης. Μέ τή σιγή πού ταιριάζει σ' αυτή, είμαστε ψυχικά μαζί σας. Δέν υπάρχει γυναικα, δέν υπάρχει μάνα στή γή, πού νά μή συγκλονίζεται στά βάθη τής ψυχής της από τή σκέψη ότι θά περάσετε σήμερα μαζί τή νύχτα σας, όλόκληρος δέ ό κόσμος θά νοιώθει μαζί σας μέ άγάπη».

Ο Ντρέϋφους ήταν πιά έλεύθερος όταν κυκλοφόρησε τό νέο μυθιστόρημα του Ζολά ή «Άλθεια». πού δέν είναι τίποτε άλλο από άλληγορία τής υπόθεσης Ντρέϋφους. Άντί γιά τό Παρίσι, ό συγγραφέας διόλεξε τήν έπαρχιακή πόλη Mailebois, σάν τόπο τών γεγονότων. Δέν αναφέρει Έβραίο άξιωματούχο του Έπιτελείου, αλλά Έβραίο δάσκαλο, πού ενώ είναι άθώος καταλήγει σέ άποικιακές φυλακές. Δέν μιλάει γιά κλοπή στρατιωτικών χαρτιών αλλά γιά σαδιστική δολοφονία μικρού χριστιανόπαιδου. Πίσω στά παρασκήνια δέν βρίσκεται τό Έπιτελείο καί οι άξιωματικοί, αλλά ή Έκκλησία καί οι παπάδες. Καί, όπως καί στήν πραγματική υπόθεση Ντρέϋφους ή άλήθεια νικά στό τέλος, έτσι καί ό Σισινοπ του μυθιστορήματος γυρίζει πίσω από τή φυλακή καί ό Κληρός δέχεται μεγάλο χαστούκι. Τό μυθιστόρημα είχε έπιτυχία. Οι άναγνώστες δέν μάντεψαν ότι αυτό ήταν καί τό τελευταίο μυθιστόρημα του μεγάλου συγγραφέα.

γιά χρόνια πού ακολούθησαν κυκλοφόρησε τό ήμερολόγιο πού έγραψε ό Ντρέϋφους στό νησί του Διαβόλου. Ύπηρχαν άκόμη πολλοί πού τόν θεωρούσαν πάντοτε ένοχο καί γι' αυτό ή έκδοση του ήμερολογίου του τούς κατατάραζε.

Τό Σβριο του 1902 ό Ζολά έπescε θύμα δηλητηριάσεως, από μοναξείδιο του άνθρακα, στό μικρό ξενοδοχείο του Παρισιού, όπου έμενε. Από τήν έρευνα πού έγινε, βρέθηκε τελείως φραγμένη ή καρνοδόχος τής θερμάστρας καί έτσι οι άναθυμιάσεις από τό παραγόμενο διοξείδιο σκότωσαν τόν Ζολά.

«Ή υπόθεσις Ντρέϋφους είναι, πρώτα άπ' όλα, άπαράδεκτη: ή κατηγορία έναντίον ενός άνθρώπου, ενός άξιωματικού, έπειδή ήταν Έβραίος, ήταν συνέχεια τής έκστρατείας πού έκανε ό Drumont καί οι ήίλοι του έναντίον τών Έβραίων πού ύπηρετούσαν στό στρατό...»

Francois Mitterand

«Ο άντισσημιτισμός είναι ή σχολή τής κοινωνικής άποσυνθέσεως. Άρχίζουν από τούς Έβραίους καί τελειώνουν μέ τά Κοινοβούλια».

Isidore Singer

«Ή έννοια του Ίουδαϊσμού είναι ή υπερήφανη δημοκρατικότητα, μία δημοκρατικότητα πού κάνει νά στηρίζεται ή κοινωνική καί πολιτική έλευθερία ενός λαού στήν ήθική άξιοπρέπεια καί στή θρησκευτική πίστη».

Adolphe Franck

«Έπίθεσις έναντίον ενός Έβραίου, είναι έπίθεσις κατά τής Δημοκρατίας».

Hippolyte Prague

Δέν έγινε δυνατό ποτέ νά εξακριβωθεί ότι ή καρνοδόχος φράχτηκε τυχαία ή από πρόθεση. Κατά τή γνώμη πολλών ό Ζολά δολοφονήθηκε από έχθρους του, έξ άφορμής τής υποθέσεως Ντρέϋφους.

Έτσι ό Ζολά δέν πρόλαβε νά δει τήν άποκατάσταση του Ντρέϋφους, πού έγινε τόν Ίούλιο του 1906. Καί τόν ίδιο μήνα στίς 22 Ίουλίου 1906 στήν αϋλή τής Στρατιωτικής Σχολής, εκεί όπου έγινε ή καθαίρεση, παρατάχθηκαν στρατιωτικά τμήματα γιά ν' αποδώσουν τιμές στόν Ντρέϋφους. Μέ τό σάλπισμα πού άκούσθηκε, άρχισε ή τελετή κι ένας λοχαγός συνόδεψε τόν Ντρέϋφους μπροστά στόν στρατηγό Gillain.

— Στ' όνομα του Προέδρου τής Δημοκρατίας καί ύστερα από έξουσιοδότηση, σέ άνακηρύσσω, λοχαγέ Ντρέϋφους, ιππότη τής Λεγεώνας τής Τιμής — έίπε ό στρατηγός καί μέ τήν άκρη του σπαθιού του άγγιξε τρεις φορές τόν ώμο του Ντρέϋφους, καρφίσωσε τήν τιμητική διάκριση στό χιτώνιο του καί μετά τόν φίλησε. Άν καί ό Ντρέϋφους από καιρό έπρεπε νά έχει τό βαθμό του άντισυνταγματάρχη, τόν προβίβασαν μόνο σέ ταγματάρχη καί μέ τόν τρόπο αυτό του έδωσαν νά καταλάβει ότι, μελλοντικά, δέν θά ήταν έπιθυμητός στό στρατεύμα. Μέ αίτησή του λοιπόν άποστρατεύτηκε. Ο Picquart έγινε συνταγματάρχης καί κατόπιν στρατηγός. Τό 1908 ό Georges Clemenceau του άνάθεσε τό ύπουργείο Στρατιωτικών στήν Κυβέρνησή του.

Τό 1908, επίσης, κατά τήν τελετή πού έγινε στή μνήμη του Ζολά, πρό του Πάνθεου, πυροβολήθηκε ό Ντρέϋφους.

Ο λοχαγός έγκαταστάθηκε στήν Έλβετία καί εκεί, τό 1914, πληροφορήθηκε τήν πολεμική κινητοποίηση. Γύρισε άμέσως στήν πατρίδα του καί παρυσιάστηκε νά αναλάβει ύπηρεσία.

‘Αξίζει κάθε προσοχή το δημοσίευμα (σε συνέχειες) της «Άκροπόλεως» που άφορα τη δράση των ‘Ες - ‘Ες, τα όποια έξουσίαζαν ολόκληρη τη χιτλερική Γερμανία και κατ’ επέκταση την Ευρώπη. Τα δημοσιεύματα, από 22 Σεπτεμβρίου - 20 Οκτωβρίου 1979, αναφέρονται ειδικά και συγκεκριμένα στο διωγμό των ‘Εβραίων. Όπως αναφέρεται στην αρχή του δημοσιεύματος:

Στα ‘Ες - ‘Ες υπήρχε πάντοτε διάχυτος ένας έντονος αντίσημιτισμός και τούτο γιατί στις τάξεις της οργανώσεως αυτής είχαν προσχωρήσει άτομα, που είχαν πληγή ιδιαίτερα από την διεθνή οικονομική κρίση, που απέδιδετο πλέον ανοικτά στους ‘Εβραίους.

Παράλληλα όμως άποφασιστικώτερη σημασία είχε ένα νέο είδος αντίσημιτισμού, που κυριαρχούσε ιδιαίτερα στους νεώτερους μεταξύ των ‘Ες - ‘Ες. ‘Ο αντίσημιτισμός με βάση την θεωρία του Δαρβίνου για την φυσική επιλογή και τόν άγωνα για την ζωή.

Σέ καμιά άλλη οργάνωση της χιτλερικής Γερμανίας δεν είχε άπλώσει τόσο βαθιές ρίζες ή παρμένη από τόν Δαρβίνο και ανασκευασμένη πεποίθησι ότι μόνο με την άυστηρή επιλογή είναι δυνατό ή βελτίωσι των πολυτίμων γνωρισμάτων μιάς φυλής.

Πώς θά μπορούσε όμως νά άποκόψη τούς ‘Εβραίους από το γερμανικό σώμα; Αυτό άποτελούσε και τό κεντρικό

έρωτημα για τόν έθνικοσοσιαλισμό και σ’ αυτό τό σημείο άκριβώς υπήρχαν πολλές διαφορές στό χιτλερικό στρατόπεδο. Οι νεαροί διανοούμενοι, και ιδίως αυτοί που κατείχαν διοικητικές θέσεις στόν Διεύθυνσι ‘Ασφαλείας, έδειχναν μιά πραγματική φρίκη άπέναντι στίς πρωτόγονες συνταγές της αντίσημιτικής πορείας του κόμματος. Για μακρό χρονικό διάστημα τό μόνο που ήξεραν, ήταν τί δεν ήθελαν. Δέν ήθελαν νά κινητοποιήσουν έναντίον των ‘Εβραίων τά ποταπά ένστικτα, όπως δέν ήθελαν επίσης νά άφαιρέσουν από τούς ‘Εβραίους κάθε δικαίωμα ζωής». (22/9).

Στή συνέχεια εξετάζεται πώς ή «υπόθεσις» των ‘Εβραίων πέρασε στό χέριο του Γκαίμπελς, ένώ ό Χίτλερ δήλωνε... άγνοια(!), ό ρόλος του ‘Αιχμςν, του νεαρού λαχιά έκτελεστου των ‘Εβραίων, ή δράσις μονάδων κομμάντος ειδικά κατά των ‘Εβραίων της Ρωσίας, κ.ά.

Επίσης, με στοιχεία και λεπτομέρειες, εξετάζονται οι θάλαμοι των άερίων, ή χρήσις του «Κυκλόν Β» κ.ά. μέθοδοι έξοντώσεως.

Στήν ‘Ελλάδα

Ειδικά για την ‘Ελλάδα τό δημοσίευμα, με τίτλο «‘Από την ‘Ελλάδα στους θαλάμους», αναφέρει:

«Παρόμοιες στενές έπαφές με τά ‘Ες - ‘Ες είχαν οι στρατηγοί των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής στην ‘Ελλάδα. Στόν ταξίαρχο φόν Κρέντσκι, στρατιωτικό διοικητή Θεσσαλονίκης και Αιγαίου έπεφυλάσσετο, νά δώση τό πρώτο χτύπημα έναντίον των 55 χιλιάδων ‘Εβραίων της γερμανικής ζωνης κατοχής (τό υπόλοιπο της ‘Ελλάδος με 13 χιλιάδες ‘Εβραίους τό είχαν οι ‘Ιταλοί, ένώ τό βορειοανατολικό άκρο, που είχαν οι Βούλγαροι, είχε 5 χιλιάδες ‘Εβραίους: Συγκέντρωσε 7 χιλιάδες ‘Εβραίους σέ ένα μεσαιωνικό όχυρό. Όταν στίς άρχές του 1943 έστειλε ό ‘Αιχμςν δύο άνθρώπους του στην ‘Ελλάδα, για νά κανονίσουν εκεί τίς μεταφορές στό ‘Αουσβιτς, οι στρατιωτικοί βοήθησαν και πάλι. Στρατιώτες του στρατού χρησιμοποήθηκαν κατά την έκκαθάρισι του γκέττο της Θεσσαλονίκης. Οι ‘Εβραίοι μεταφέρθηκαν πρός τά βορειοανατολικά μέ τράινα της Βέρμαχτ και ό Γερμανός ναύαρχος του Αιγαίου διέθεσε σκάφη, για νά προωθήση και τούς τελευταίους ‘Εβραίους από τά ελληνικά νησιά στους θαλάμους άερίων».

Επίσης γράφει: «‘Ηδη έδώ και άρκετό καιρό ήταν φανερό πλέον, ότι οι ‘Ιταλοί στρατιωτικοί άπέρριπταν στίς κατεχόμενες άπ’ αυτούς περιοχές (‘Ελλάς, Κροατία) κάθε αντίσημιτικό μέτρο. ‘Ο άρχηγός του ιταλικού γενικού έπιτελείου είχε δηλώσει στόν διοικητή της οργάνωσης «Τόντ», ότι «έκτροπα έναντίον των ‘Εβραίων δέν συμβιβάζονται με την τιμή του ιταλικού στρατού». Είναι άμέτρητες οι περιπτώσεις στίς όποιες ‘Ιταλοί στρατιώτες έβοήθησαν ‘Εβραίους: Στήν ‘Ελλάδα, ό διοικητής της ιταλικής 2ας στρατιάς στρατηγός Τζελοζό, άπέρριψε την καθιέρωσι του έβραϊκού άστρου στην περιοχή του και τοποθέτησε φρουρά μπροστά από την συναγωγή στην ‘Αθήνα. Στήν κατεχόμενη Θεσσαλονίκη ό ‘Ιταλός πρόξενος έσωσε έκατοντάδες ‘Εβραίους με την παροχή της ιταλικής ύπηκοότητας».

Σέ άλλες χώρες

Τά δημοσιεύματα αναφέρονται επίσης στην τύχη των ‘Εβραίων σ’ άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως στή Δανία όπου σώθηκαν χάρις στόν άνθρωπιστή Μπέστ, τη στάση του πρωθυπουργού της Πράγας ‘Ελίας που έκτελέστηκε κλπ.

Υπηρέτησε άρχικά στό βορεινό άμυντικό τομέα του Παρισιού και ύστερα πήρε μέρος, μέχρι τέλος, και στίς δύο πιό άιματοβαμμένες μάχες του πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου, δηλαδή της Chemin de Dame και του Verdun.

Στό τέλος του πολέμου έγινε αντίσυνταγματάρχης και τιμήθηκε με τό σταυρό της Λεγεώνας της Τιμής. Μετά τη νίκη των συμμάχων άποστρατεύτηκε.

Ήταν πάνω από 70 χρονών πιά, όταν ή χήρα του συνταγματάρχη Schwarzkorpen του έστειλε τά ήμερολόγια του άντρα της, άλλοτε στρατιωτικόό άκόλουθου της Γερμανίας στό Παρίσι. Τότε χύθηκε άπλετο φώς στην υπόθεση. Πράγματι εκείνος που είχε γράψει τό σημείωμα (bordereau) ήταν ό βαρώνος Ferdinand Walsin Esterhazy - όπως τό είχε άποκαλύψει ό Picquart - κι’ αυτός ήταν που πούλησε τά στρατιωτικά μυστικά της Γαλλίας στό Γερμανό στρατιωτικό άκόλουθο. ‘Ο παλιάνθρωπος όμως αυτός δέν πλήρωσε ποτέ για τά έγκλήματά του. Τό 1923 σ’ ένα άγγλικό νεκροταφείο, χωρίς την παρουσία θλιμμένων συγγενών, θάφτηκε κάποιος βαρώνος Jean Voilemont. ‘Ο νεκρός δέν ήταν άλλος από τόν Esterhazy, που έζησε στην ‘Αγγλία, μέχρι τό θάνατό του, χρησιμοποιώντας τό ψευδώνυμο αυτό.

45ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου

Μιά από τίς ἐνεπίγραφες πέτρες, μέ ἐβραϊκή γραφή, πού βρέθηκαν στήν Ἑμπλα τῆς Συρίας.

Ἀνασκαφές ἀφορμή διαμάχης.

Οἱ ἀνασκαφές, πού ἔφεραν στό φῶς τά ἐρείπια τῆς Ἑμπλα, πρωτεύουσας ἐνός ἀρχαίου ἰσχυροῦ βασιλείου, στήν περιοχή τῆς σημερινῆς Βορειοδυτικῆς Συρίας, προκάλεσαν ἔντονες διαμάχες, σχετικά μέ τήν καταγωγή τοῦ ἐβραϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τά εὐρήματα, ἀνάμεσα στά ὁποῖα ὑπῆρχε καί μέγας ἀριθμός πηλινῶν πλακῶν μέ σφηνοειδή γραφή, ἔχουν ἡλικία 4.000 ἐτῶν.

Ἡ Ἑμπλα ἀνακαλύφθηκε τό 1975 ἀπό μιά ὁμάδα Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων καί ἀπό τότε γεννήθηκε τό ἐρώτημα: Ἄν τό λίκνο τοῦ ἐβραϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως δείχνουν τά εὐρήματα, βρίσκεται στή Συρία, μπορεῖ αὐτό νά ἀποτελέσει δικαιολογία γιά σχετικές ἐδαφικές διεκδικήσεις;

Τό πρόβλημα παραμένει ἀνοιχτό. Ὡστόσο, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ Ἰταλοί ἀρχαιολόγοι, πού ἔκαναν τίς ἀνασκαφές, δέν μπορεῖ σήμερα νά ὑποστηριχτεῖ οὔτε ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ὑπῆρξαν πρόγονοι τῶν Συρίων οὔτε τό ἀντίθετο. Καί μᾶλλον τά εὐρήματα ἐνισχύουν τήν ἀποψη ὅτι οἱ δύο λαοί ἔχουν κοινό πολιτιστικό παρελθόν, στό ὁποῖο ἐντάσσονται τά εὐρήματα τῆς Ἑμπλα.

(Ἀπό τό περιοδικό «Ταχυδρόμος»).

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)